

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Klára Kopřivíková

Postava šlechtice v díle Il Giorno Giuseppe Pariniho

The character of the nobleman in Il Giorno by Giuseppe Parini

2023

Vedoucí práce: PhDr. Magdalena Žáčková, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych poděkovala PhDr. Magdaleně Žáčkové, Ph. D., za vstřícný přístup při zpracování této bakalářské práce, za její věcné připomínky, trpělivost a čas, který mi věnovala.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11.12.2023

Klára Kopřivíková

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na postavu šlechtice v díle *Il Giorno (Den)* Giuseppe Pariniho. Přestože Parini pocházel z nižší vrstvy, byl v průběhu svého života v kontaktu se šlechtickou společností. A také této zkušenosti využil při psaní svého nejslavnějšího díla. Právě proto je při jeho analýze nejprve nutné soustředit se na sociální a historický kontext osvícenské doby 18. století v Itálii. V druhé části se pak práce zaměřuje na jednotlivé části díla *Den*, které autor psal v průběhu svého života (*Ráno (Il Mattino)*), *Poledne (Il Mezzogiorno)*), *Večer (Il Vespro)* a *Noc (La Notte)* a jejich interpretaci. V neposlední řadě se tato práce věnuje analýze postavy mladého šlechtice, který je hlavním charakterem provázejícím celé dílo.

Klíčová slova

šlechtic, Giuseppe Parini, settecento, Il Giorno, Den

Abstract

The subject of this thesis focuses on the character of a nobleman in Giuseppe Parini's most famous work *Il Giorno (The Day)*. Despite his lower-class background, Parini was in contact with aristocratic society throughout his life. And he also used this experience in the writing of his work. Therefore, to analyze his work it is necessary to focus on the social and historical background of the 18th century Enlightenment era. The second part of the thesis is focused on the individual parts of the work entitled *The Day*, which the author wrote during his life (*The Morning (Il Mattino)*), *The Midday (Il Mezzogiorno)*), *The Evening (Il Vespro)* and *The Night (La Notte)* and their interpretation. And at last the thesis analyzes the character of the young nobleman, which is the main character that runs through the whole work.

Key words

nobleman, Giuseppe parini, settecento, Il Girono, the Day

1. Úvod	5
2. Severní Itálie 18. století.....	6
2.1. Historický vývoj.....	7
2.2. Sociální historie	8
2.3. Sociální elity	11
2.3.1. Cicisbeo ve šlechtických vrstvách	14
3. Giuseppe Parini.....	16
3.1. Život a dílo.....	16
4. Dílo Den (Il Giorno).....	23
4.1 Kompozice díla	23
4.1.1. Il Mattino (Ráno)	26
4.1.2. Il Mezzogiorno.....	27
4.1.3. Il Vespro.....	33
4.1.4. La notte	35
4.2. Postava šlechtice v díle Il Giorno	38
5. Závěr	48
6. Resumé.....	50
7. Riassunto.....	50
9. Seznam použité literatury	52

1. Úvod

Dílo *Den (Il Giorno)* Giuseppe Pariniho je zajímavým svědectvím o milánské společnosti druhé poloviny osmnáctého století. Století, ve kterém probíhaly nejen v Itálii velké politické i společenské změny.

Doba, do které se Parini narodil a ve které působil, byla nejen pro Itálii přelomová. Změny, které přicházely hlavně v druhé polovině 18. století, souzněly s Pariniho vnitřním přesvědčením a také je v různých směrech celoživotně podporoval. Byla to doba, kdy italské šlechtické rodiny představovaly jeden z centrálních prvků tehdejší společnosti a hrály velmi důležitou společenskou i politickou roli. S příchodem osvícenských změn na konci století se jejich výsostné postavení začalo rozpadat. Giuseppe Parini se ve svém díle *Den* zaměřuje právě na tuto elitní společenskou vrstvu a představuje ji na základě vlastní zkušenosti s ní.

Tato práce se bude věnovat analýze postavy šlechtice ve zmiňovaném díle. K tomu bude potřeba, aby se nejdříve zaměřila na definování historického a sociálního kontextu dané doby v severní Itálii. Položení tohoto nezbytného základu bude důležité pro následnou analýzu Pariniho díla.

Proto se tato práce bude v první části věnovat historickým souvislostem doby 18. století v Itálii. Definice historického kontextu je důležitá kvůli následnému popisu života Giuseppe Pariniho, který souvisí s nastávajícími změnami ve druhé polovině století. Také bude blíže zmíněna sociální historie, způsoby společnosti, hierarchické postavení apod. Rovněž se bude zaměřovat na sociální elity severní Itálie a jejich chování.

Stručně bude také popsán život Giuseppe Pariniho, který jako osoba působící také v politických sektorech společnosti vkládal do svých literárních děl mnoho ze svých morálních a politických postojů. Stejně tak tomu bylo i v díle *Den*. Pro hlubší porozumění tomuto dílu popisujícímu zvyklosti dne mladého šlechtice, je důležité mít alespoň obecný přehled o Pariniho původu a jeho politických a sociálních postojích.

2. Severní Itálie 18. století

Abychom mohli pochopit, kdo byl Giuseppe Parini a co prezentoval ve svém díle *Den (Il Giorno)*, musíme si být nejdříve vědomi toho, v jaké době a společnosti žil. A především toho, jak Pariniho ovlivňovaly změny, které v Itálii v 18. století přicházely. Pak teprve můžeme pochopit, že ve svých dílech věrně odrážel realitu své doby. V této kapitole se tedy zaměříme na historické skutečnosti hlavně druhé poloviny 18. století severní Itálie, ve které Giuseppe Parini žil. Obecně přiblížíme sociálně historický kontext a fungování šlechtických vrstev severní Itálie. Nakonec se budeme věnovat definici společenského fenoménu tzv. *cicisbeo*, kterým se Parini ve svém díle *Den* zabýval.

2.1. Historický vývoj

Na počátku 18. století lomcovala Itálií válka o španělské dědictví. Anglie a Habsburská monarchie chtěly zabránit tomu, aby se Španělsko a Francie spojily. Po Karlovi II., posledním španělském Habsburkovi, měl totiž na trůn nastoupit Filip V., vnuk Ludvíka XIV. Když se tak stalo, založily evropské státy v roce 1701 alianci proti Francii. Boje trvaly 13 let, tedy do roku 1714, kdy Anglie s Francií uzavřely v Utrechtu mír, ke kterému se připojili i Habsburkové. Filip V. se podle této dohody nikdy neměl stát králem Francie a rakouští Habsburkové získali dnešní Belgie, Neapolsko, Milánsko, Mantovu a Sardinii.

Habsburské monarchii vládl od roku 1711 Karel VI. Sedm let před narozením Giuseppe Pariniho v roce 1718 byla uzavřena mírová dohoda v Haagu a dva roky potom (1720) mírová dohoda v Londýně, po kterých se přidalo k mocnostem Karla VI. ještě Království obojí Sicílie spolu s Neapolskem. Těmito dohodami vzniklo zároveň království Sardinské, které nově spadalo pod Savojsko. Po skončení války o polské následnictví v roce 1735 podstoupila Habsburská monarchie Neapolsko a Sicílii španělským Bourbonům.¹

Po smrti Karla VI. se dědičkou trůnu měla stát jeho dcera Marie Terezie, protože neměl mužské potomky. Nastal tak problém, kterého se Karel VI. bál. Habsburkové totiž dodržovali tradici nástupnického dědictví výhradně mužské linie. Proto se ještě před svou smrtí Karel VI. zasadil o tzv. Pragmatickou sankci, se kterou souhlasilo Bavorsko, Prusko, Sasko, Francie i Španělsko. Ta zaručovala, že po smrti Karla VI. bude jeho právoplatným

¹ Cf. ŠEBELOVÁ, Zuzana. Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie : (V.-XIX. století).

Online. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7073-8. Dostupné z:

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/131727>. [cit. 2023-12-10]. s. 89-90

nástupcem na trůn právě Marie Terezie. Ukázalo se však, že pro nikoho neměla sankce moc velkou váhu. Všechny jmenované mocnosti si totiž začaly po smrti Karla VI. nárokovat habsburská území a tím započala válka o rakouské dědictví.² Marie Terezie převzala zemi, ve které vládl chaos. Země byla rozdělena na malé oblasti, které si autonomně vládly bez propojení s ostatními a nebyla zde zavedena žádná státní struktura. Marie Terezie tak musela hned v prvních letech své vlády ukázat, že tuto rozpadající se zemi dokáže ubránit. Boje o rakouské dědictví trvaly až do roku 1748, kdy válka skončila vídeňským mírem. Tento mír pak provázel Itálii skoro celé 18. století.

Nastala doba změn – Marie Terezie se zasadila o to, aby její země vzkvétala v mnoha směrech, aniž by silou narušovala její tradice a zvyky. Podařilo se jí tak roztroušené autonomní oblasti jejího území více centralizovat.³

2.2. Sociální historie

Po nástupu Marie Terezie na trůn, začala Itálie vzkvétat. Postupně se budovaly cesty, přístavy apod., tím se země obchodně propojovala i se zbytkem Evropy. A to právě v ten správný čas, kdy celá Evropa začala ekonomicky růst. Tyto cesty byly pro Itálii zvláště podstatné, protože postupně začala hrát důležitou roli na poli dovozu surovin a zemědělských produktů na evropský trh. V celé Evropě nastoupila doba osvícenství, doba reforem, ke které Marie Terezie, první a jediná vladařka habsburské monarchie, měla bezesporu co přidat.⁴ Mimo budování infrastruktury začal vzrůstat i zemědělský průmysl a stal se v Itálii velkým pojmem. To ostatně můžeme vypožorovat i na vznikajících literárních dílech, které si za hlavní téma brala právě rozkvět zemědělství.⁵ Na toto téma

² Cf. Ibidem, s. 90 a BLACK, Christopher F. *Early modern Italy: a social history* [online]. London: Routledge, 2001 [cit. 2023-12-05]. ISBN 1-134-61127-7. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.4324/9780203134795](https://doi.org/10.4324/9780203134795). s. 38

³ Cf. MONTANELLI, Indro a Roberto GERVASO. *L'Italia del Settecento - 1700-1789*. Rizzoli, 1970, s. 52-73 a 199

⁴ Cf. Ibidem, s. 68-73 a ŠEBELOVÁ, Zuzana. *Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie: (V.-XIX. století)*. Op.cit., s. 90 a BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 91

⁵ MONTANELLI, Indro a Roberto GERVASO. *L'Italia del Settecento - 1700-1789*. Op. cit., s. 205 a PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie. Dějiny států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-152-2, s. 182-184

nezapomněl ani Giuseppe Parini, a to jak ve svých dílech, tak i v politické nebo občanské činnosti, čemuž se budeme věnovat ve třetí kapitole.

Právě otázka půdy a zemědělství byla jedním z palčivých témat reformem 18. století. V Itálii většina pozemků patřila šlechtě nebo církvi a toto privilegium bylo potřeba změnit. Proti těmto vlastníkům půdy reformní vláda bojovala, protože zanedbávali potenciál svých pozemků a často vykořisťovali rolnické rodiny. Církevní vlastníci navíc, pod různými záminkami, nutili věřící k darování jejich půdy církvi, pokud nějakou měli.⁶

System držení půdy byl v různých částech Itálie rozdílný. V severní Itálii fungoval hlavně systém zvaný *mezzadria* (individuální nebo institucionální vlastník poskytl půdu s obydlím a zemědělskými nástroji rolnické rodině, ta se pak musela na konci sezóny rozdělit o sklizenou úrodu). *Mezzadria* fungovalo na základě smlouvy, která se formálně každoročně obnovovala, prakticky se ale většinou „dědila“ v rodinách na další generace. Tato smlouva obsahovala různé podmínky, které dávaly vlastníkům půdy svrchovanost nad rolnickými rodinami, jako například nutnost souhlasu ke sňatkům. Později začalo být problematické pro majitele půdy shánět na svou půdu vhodné rodiny, které by na ní hospodařily, což rolníkům dávalo větší prostor pro vyjednávání podmínek. Zároveň to přirozeně předpovídalo změny, které přišly s reformou zemědělství osvícenské vlády druhé poloviny 18. století.⁷ Ta se v polovině století začala zasazovat o to, aby právě rolnická vrstva měla větší práva a spolu s nimi možnost obrátit se na pomoc soudu nebo jiných úřadů. Postupně se začaly prosazovat nové dekrety, které měly zamezit vykořisťování rolnických vrstev.⁸

Zemědělský rozkvět poválečné vlády Marie Terezie (potažmo jejich synů), byl o to důležitější v kontrastu s předcházejícími stoletími průběžně protřpěnými hladem. Hladovění kvůli neúspěšné sklizni vznikalo z mnoha důvodů – po dopadu válek, kvůli moru či zamoření úrody hmyzem nebo v důsledku špatného počasí.

Osmnácté století bylo sice ve znamení zemědělského růstu, ale také nebylo bez problémů. Po moru a hladomoru uplynulého století sužovaly Itálii epidemie neštovic a dalších nemocí (které nahradily předchozí epidemii tyfu). V této oblasti se také tvořil

⁶ BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 99

⁷ Ibidem, s. 80-84

⁸ LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. New York: Palgrave Macmillan, 2003. ISBN 0-333-65209-6, s. 6-16, s. 151

prostor pro působení vlády Marie Terezie. Většina těchto nemocí pocházela z nuzných hygienických podmínek, ve kterých se žilo, a to hlavně z nečistot vody.⁹

K rozvoji společnosti během 17. a 18. století přispěla dostupnost nových nápojů, jako káva, čokoláda a brandy. Díky tomu začaly rychle růst nové podniky (kavárny, čokoládovny a podobně), které umožnily nové způsoby setkávání společnosti. Do té doby se odehrávalo setkávání (hlavně mužů) mimo pracovní prostředí převážně v hostincích nebo v hernách, zatímco pro ženy byl místem pro setkávání pouze kostel. A tak skoro jediným místem pro řešení osobních problémů byla zповědní místnost.¹⁰ Ženy obecně měly jiná práva než muži. Kvůli systému věn byly pro rodiny drahou záležitostí, proto byly dcery v rodinách často svými otci nebo bratry posílány do klášterů. A ve vesnických rodinách do šlechtických domů jako služebné.¹¹ Jako hlavní „pracovní“ činnost byla ženám přisuzována starost o domácnost a v oficiálních záležitostech musely být ve všem zastoupeny muži (otcem, bratrem, manželem nebo opatrovníkem). V oblasti maloobchodu měly ženy legálně zakázáno nakupovat a prodávat bez manžela, tím pro ně byla také vyřazena možnost vymanit se z nadřazenosti mužské společnosti. I když vyloučit vdovy, které musely převzít vedoucí roli v rodině, protože neměly syny a tím pádem ani dědice této mužské pozice v rodině, by bylo nesprávné. Existovaly samozřejmě i rodiny, kde ženy mužskou roli zastávaly musely.

Celá italská společnost 18. století byla ovládána procentuálně málo početnou elitní vrstvou (o které jsme se zmiňovali výše v rámci vlastnictví pozemků). Byla to šlechtická vrstva, která držela v rukou politickou i ekonomickou moc a spoluúčastnila se tak na vedení státu. Přispívala k autonomii městské správy, a díky svému vlivu na městské instituce byla schopná ovlivňovat růst elitní vrstvy tak, aby sebe sama stále udržovala na nejvyšší příčce společnosti.¹² Touto elitní skupinou se zabýval právě i Giuseppe Parini a zajímala ho také proto, že on sám z ní nepocházel. Její obraz zpracoval ve svém díle *Den (Il Giorno)*. V další části kapitoly se proto zaměříme na bližší popis této sociální skupiny.

⁹ BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 53-56

¹⁰ Ibidem s. 132-135

¹¹ Ibidem s. 142-178

¹² CARPANETTO, Dino, Caroline HIGGITT a Giuseppe RICUPERATI. *Italy in the age of reason 1685-1789*. London: Longman, 1987. ISBN 0-582-49145-2, s. 54-55

2.3. Sociální elity

Různých šlechtických nebo elitních vrstev bylo v Itálii mnoho. V každé části Itálie měly jiná práva a podmínky pro jejich uznání se lišily. Proto je jednotný popis fungování šlechtických vrstev poměrně složitý.¹³ Vzhledem k charakteru této práce v ní bude z těchto důvodů popis sociálních elit omezen zejména na severní Itálii.

Elitní vrstvy v Itálii disponovaly značným vlivem a mocí, jejich status a role byly v raně moderní společnosti velmi důležité. Primárně se mezi ně dostávali ti, co vládli bohatstvím nebo majetkem. Byli mezi nimi ale i ti, kdo sloužili u dvora a ti, co ovládali důležité profese, jako doktoři, právníci, nebo akademici (kteří většinou patřili do druhotné elity, žijící mimo dvorskou šlechtu).¹⁴ Obecně by se ale dalo říct, že byla šlechta nižší (bez oficiálního titulu) a šlechta vyšší (s titulem), která byla v Benátsku dokonce zapisována do tzv. Zlaté knihy, kam se od roku 1506 zanašely záznamy o šlechtických rodech pro přehled o dědičnosti titulu.

Mnozí chtěli patřit ke šlechtické vrstvě a nebáli se toho dosáhnout i podvodem. Často se v Itálii dělo, že rodiny tak dlouho neúnavně přesvědčovaly své okolí o své příslušnosti ke šlechtické vrstvě, až jim společnost začala věřit natolik, že je za šlechtický rod opravdu začala považovat.¹⁵ Ne vždycky totiž status šlechtice musel nutně znamenat bohatství. Šlechtický titul měly často i rodiny, které byly majetkem rovny rolníkům.¹⁶ Proto se začala příslušnost ke šlechtě pečlivě kontrolovat a šlechtické postavení bylo odpíráno rodinám, které nebyly schopné doložit svůj šlechtický původ.

Hlídat nárůst šlechtických rodin bylo pro elitní vrstvy velmi důležité i proto, že jejich nadřazenost byla založena na rozdílnosti od ostatních. Vyším nárůstem jejich počtu, by se tak dostávaly do ohrožení.¹⁷ Posuzování šlechtického původu měly na starost pověřené komise. Po jejich uznání následoval zápis do rejstříku (nebo Zlatých knih, jak bylo řečeno výše).¹⁸

¹³ BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 205

¹⁴ Ibidem s. 210

¹⁵ LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 6-16 a BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 203

¹⁶ LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 20

¹⁷ Ibidem, s. 18

¹⁸ BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 208

Podmínky pro odsouhlasení šlechtictví byly různé, od roku 1775 se například v Benátsku muselo právo na titul dokazovat čtyřmi generacemi šlechtického původu a bylo podmíněno minimálním ročním příjmem.¹⁹ Ke šlechtickým vrstvám se dalo dostat také skrz politické pozice, proto v Miláně neoficiálně rozhodovaly o nejvyšší městské funkci právě elitní vrstvy a kladly velký důraz na to, aby se pozice předávala výhradně mezi těmi rodinami, které měly svou minulost hluboko zakořeněnou v Miláně, dlouhodobě se pohybovaly na vlivných pozicích a které disponovaly velkým bohatstvím. Vysoké pozice se pak dědily po mužské linii přímo v rodinách. Tímto si vrstvy hlídaly svou prestiž a úspěšně udržovaly svoje postavení ve vyšší třídě.²⁰

Přestože se v raném novověku zpřísnily podmínky pro příslušnost ke šlechtickým stavům a elitářská mentalita šlechtických rodin rostla, neznamenal to, že by se společností běžných občanů nebyly vůbec nijak spjaty. Být šlechtickou rodinou neznamenal nutně, že by každý člen nebo všechny vzdálenější části rodiny musely být šlechtici. Často se dělo, že se někteří členové rodiny pohybovali ve vyšších kruzích dvora nebo v akademických kruzích a jiní byli například řemeslníci s úplně jiným ekonomickým zázemím.²¹

Mimo dědičnost šlechtického titulu bylo vstupenkou ke šlechtické elitě udělení titulu od vladařů za zasloužený výkon (vojenský, úřednický apod.) nebo vlastnictví půdy.²² Vzhledem k pravidlům systémů držení půdy, které jsou zmíněny výše, šlechtické rodiny získávaly moc nad těmi, kdo žili v jejich panství (disponovali i různými právními nebo politickými pravomocemi, a to je stavělo nad obyčejnou vrstvu). Nadvláda nad pozemky zkrátka dostávala rodiny do politické hry. Tyto vlastníci byli malými panovníky svých oblastí a měli za úkol spolupracovat s vládou.²³

Se šlechtickým vlastnictvím půdy přicházelo i vlastnictví nemovitostí na venkově. Šlechtici se přesouvali na venkovská sídla po vzoru rodiny De' Medici, která si v 15. století zakládala na životě ve venkovských vilách. Venkovská sídla měla pro šlechtu velký význam, musela být dostatečně okázalá a prostorná, protože byla nejen hospodářským

¹⁹ LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 20-22

²⁰ CARPANETTO, Dino, Caroline HIGGITT a Giuseppe RICUPERATI. *Italy in the age of reason 1685-1789*. Op. cit., s. 59

²¹ BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 219

²² LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 25

²³ *Ibidem* s. 5-6

centrem, ale také centrem politickým a místem pro společenské setkávání.²⁴ Okázalostí a velikostí vily šlechta dávala na odív své bohatství a tvořila tak rozdělovací linii mezi sebou a obyčejnými občany.

Tento psychologický systém se u šlechty projevoval i v jiných směrech. Vzhledem k tomu, že sumptuární zákony (zákony proti přepychu) v 18. století pomalu zanikaly, byla k této přehnané okázalosti šlechta i tak trochu nucena, protože okázalost přepychu přestala být regulována. Pokud jejím cílem bylo oddělit se od ostatních, musela také utrácet jinak než ostatní.²⁵ Toto okázalé bohatství pak ale často skončilo v jedné z oblíbených zábav vyšších vrstev. Hazardní hry byly běžným důvodem zadlužení rozmařilých šlechticů, kteří pak často svůj dluh přenechali na další generaci.²⁶ Okázalost v módě u šlechtických vrstev neznamenal nutně složitě zdobené oděvy, naopak se v 18. století vizuálně móda zjednodušovala. Klád se o to větší důraz na provedení řemeslné práce a třebaže materiál nemusel být tak honosný a drahý, střih a řemeslná kvalita byly.²⁷ Známkou nadřazenosti bylo také noblesní chování, vkus, mluva a hlavně čistota, protože přístup k vodě na mytí nebyl běžný. Pro šlechtu bylo okázalé vystupování a předvádění svého bohatství nástrojem k dominanci, stávala se vzorem pro nižší vrstvy, určovala nejen módu, ale celkové chování společnosti.²⁸

V druhé polovině 18. století se ale šlechtický ideál, ke kterému všichni vzhlíželi, začínal bortit. S proaktivnější revoluční vládou se zvyšovaly šlechtické povinnosti. Provládní činnosti prováděla šlechta bezplatně a musela se u toho uživit z vlastních příjmů, což neodpovídalo představám o životě elit. Proto byla v těchto činnostech často zahálčivá. Tak v 18. století vyvstala na povrch velká otázka. Co se vztahem šlechty a státu?

Situace byla komplikovaná, šlechta vladařům na jednu stranu překážela, ale zároveň ji potřebovali k pomoci při vládnutí.²⁹ Šlechtická vrstva byla prostředníkem mezi obyčejným

²⁴ BLACK, Christopher. *Early Modern Italy: A Social History*. Op. cit., s. 198 a LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 122-123

²⁵ LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 125-133

²⁶ Ibidem, s. 137

²⁷ Ibidem s. 133

²⁸ Ibidem s. 138-140

²⁹ Ibidem, s. 55-56 a CARPANETTO, Dino, Caroline HIGGITT a Giuseppe RICUPERATI. *Italy in the age of reason 1685-1789*. Op. cit., s. 57

lidem a vladaři. Měla na starosti vybírání daní, spravování půjček, obecně pomáhala s místní správou. Zrušit šlechtický stav by způsobilo vládě velkou újmu a oslabení.

Přesto za doby vlády Marie Terezie nastaly kroky ke změně. Institucionální struktura do té doby fungovala spíše autonomně, veřejné úřady byly často řízeny soukromě a dávaly tak prostor elitním vrstvám, aby se jich zmocnily. Marie Terezie nechala položit základy byrokratického státu, směřovala k větší centralizaci, zmírnění institucionální roztržičnosti a omezení šlechtického výsostního postavení.³⁰ Bylo ale potřeba počínat si v těchto záležitostech neunáhleně, což se potvrdilo za vlády Josefa II., syna Marie Terezie, který začal svoje progresivní představy nastolovat příliš horlivě. Rozhodl se pro rozložení starého feudálního režimu a pro reformu země a rozpoutal vír reforem (zavedení rozvodů, zrušení feudalismu, zrušení trestu smrti...). Tak náhlými a velkými změnami však postupně podkopával celý zemědělský systém, vystupoval proti aristokratické vrstvě a tím tuto důležitou část společnosti poštvál proti sobě. Země se mu začala rozpadat pod rukama. Proti aristokratické vrstvě vystupoval vši silou, což ho dovedlo až téměř k rozpadu státu, který pak musel zachraňovat jeho nástupce, bratr Leopold II.³¹

2.3.1. Cicisbeo ve šlechtických vrstvách

Jedním z hlavních témat, která si Parini ve svém díle *Den* vzal jako cíl své kritiky, byl společenský fenomén *cicisbeo*.³² Ve šlechtické společnosti byla tato role často plněna mladými muži. Fungoval jako „ochránce“ ženy. Se souhlasem manžela doprovázel jeho manželku na společenské události a všeobecně jí, za přítomnosti jejího manžela nebo bez něj, dělal společnost. *Cicisbeo* mohl být muž z rodiny manželky nebo manžela nebo jakýkoliv rodinný přítel. V Itálii měli *cicisbeo* své místo i v manželské smlouvě, kde se mohla specifikovat jejich funkce a povinnosti. To, jestli běžně s touto funkcí přicházel romantický nebo jakýkoliv bližší vztah *cicisbea* s manželkou, je předmětem dohadů. I kdyby tomu tak bylo, pravděpodobně by to i tak pro všechny strany bylo akceptovatelné. Italská společnost *cicisbeismus* viděla jako způsob, jak zajistit společenskou „čistotu“. Zároveň tento fenomén mohl fungovat i jako nástroj kontroly manželů nad svými

³⁰ CARPANETTO, Dino, Caroline HIGGITT a Giuseppe RICUPERATI. *Italy in the age of reason 1685-1789*. Op. cit., s. 60

³¹ LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 44 a MONTANELLI, Indro a Roberto GERVASO. *L'Italia del Settecento - 1700-1789*. Op. cit., s. 75-85

³² čteno „čičisbeo“

manželkami pro udržení rodinné cti. Byli to právě oni, kdo vybírali vhodné adepty na tuto společenskou pozici. *Cicisbeo* se v Itálii nejvíce tradoval v 18. století a vymizel s francouzskou revolucí. Měl čistě praktický úkol – zaměstnat mladé kadety a dát ženám v domluvených sňatcích citové uspokojení.³³

³³ LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. Op. cit., s. 176 a BAERNSTEIN, P. Renée et al. *A Lady's Man: The Cicisbei, Private Morals, and National Identity in Italy. Gender and Sexualities in History*. *The Journal of Modern History* [online]. 2017, 89(2), 459-460 [cit. 2023-11-13]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26548367>

3. Giuseppe Parini

Giuseppe Parini se neuplatňoval pouze v oblasti literatury, ale působil také v politické a společenské sféře.³⁴ Narodil se do doby pomalu nastávajících změn, se kterými celý život souzněl, a bylo pro něj důležité za ně bojovat. To úspěšně dělal jak v oblasti literatury, tak v politických funkcích, které zastával. Jeho nejznámějším dílem je soubor básní s názvem *Den (Il Giorno)*, který dobře představuje jeho boj za rovnost společnosti. Inspiruje se v něm svými vlastními zkušenostmi, a to dílu dodává jeho realistickou hodnotu.

3.1. Život a dílo

Giuseppe Parini se narodil 23. května 1729 jako Giuseppe Parino v severní Itálii, v provincii zvané Lecco. Syn obchodníka Francesca Marii a Angeli Maria Carpani se ve svých deseti letech přestěhoval z rodného Bosisia do Milána.³⁵ Protože právě tam mu jeho teta po své smrti (v roce 1740) nechala drobné dědictví, podmíněné jeho následnou duchovní cestou a vysvěcením na kněze.³⁶ Parini tedy nastoupil na gymnázium Arcimboldi (vedené barnabitským řádem) kde ve stejnou dobu studoval i Pietro Verri a Cesare Beccaria.³⁷ V tomto období se Giuseppe prvně seznámil s filosofií, poezií a hlavně literaturou latinských klasiků.³⁸

Po absolvování studií se v roce 1754 stal knězem. Ale pro Pariniho to byla spíše formální a praktická záležitost. Věnoval se raději literatuře a v pouhých 23 letech v roce 1752 publikoval svůj debut s názvem *Několik básní Ripana Eupilina (Alcune poesie di Ripano Eupilino)*, pod pseudonymem Ripano Eupilino. Na tomto básnickém díle je možné vidět, jak rozmanitý styl byl Giuseppe Parini schopný obsáhnout. Sám Parini si tuto skutečnost uvědomoval a upozornil na ní v úvodu díla.³⁹ Po vydání této sbírky byl Parini

³⁴ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Firenze: La nuova Italia, 1966, s. 86

³⁵ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Roma: Bari: Laterza, 1986, s. 109 a MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Milano: Corriere della sera, 2005, s. 410

³⁶ TOFFANIN, Giuseppe a SBORSELLI, Gaetano. *La Letteratura italiana*. 2. riv. ed. Napoli: Francesco Perrella, 1935, s. 328

³⁷ MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Op. cit., s. 410

³⁸ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 110 a REINA, Francesco et al. *Vita di Giuseppe Parini*. Milano: LED, 2013, s. 35

³⁹ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 110-111

přiját do Accademia dei trasformati (milánský okruh literátů seskupený kolem hraběte G. M. Imbonatiho, vznikl v roce 1742).⁴⁰

Parini napsal další sonety a jiná menší díla, na kterých lze sledovat jeho literární vývoj, jeho prvotní zájem o moralizující sdělení a první náznaky ostatních témat. Těmi se později zabýval ve větší míře, právě i v díle *Den*.⁴¹

V roce 1754 byl Parini najat jako vychovatel do jedné z nejvýznamnějších šlechtických rodin rakouského Milána. Pro Pariniho byl pobyt v domě Serbelloni velkou příležitostí. Právě tady, v jemu cizím prostředí, měl možnost z blízkosti pozorovat chování vyšších vrstev a styl života šlechticů. Byla to zkušenost, která Parinimu (osobě pocházející z finančně nezajištěné společenské vrstvy) otevřela možnost vidět realistickým pohledem rozdíl mezi měšťanským životem a životem vyšší společnosti. Právě tato blízkost ke šlechtické společnosti ho přivedla k jeho odporu k ní a nutnosti ji kritizovat. Téma rozdílů mezi oběma vrstvami Pariniho dlouhodobě zajímalo a nakonec ho satiricky zpracoval i ve svém nejznámějším díle *Den*, o kterém se budeme zmiňovat později.⁴²

Vyvrcholení tématu kritiky vyšší společnosti předcházela menší díla z Pariniho mládí, jako třeba *Dialog o šlechtě* (*Dialogo sopra la nobiltà*), kde autor kriticky vystupuje proti šlechtě. Vypráví o hrobě, kde leží šlechtic a měšťan vedle sebe, ale šlechtic s tím nesouhlasí a vyžaduje od měšťana podřadné chování, protože věří, že patří do nadřazené rasy.⁴³ Skrz toto vyobrazení autor ukazuje svoje vidění rozdílných světů šlechtických rodin a nižších vrstev, jejich rozdílné chování, jiné morální a sociální hodnoty a priority.⁴⁴

Během stejné doby začíná pracovat i na sbírce lyrických děl pod společným názvem *Ódy* (*Odi*). Mezi básně v této sbírce patří například *Venkovský život* (*La vita rustica*), kde autor na rozdíl od většiny pozvedá venkovský život nad šlechtický s důrazem na „venkovskou svobodu“ (v orig. *liberade agreste*). A když se v roce 1759 autoři z Accademia dei trasformati zabývali tématem „*l'aria*“ („vzduch“), napsal Parini na toto

⁴⁰ FERRARI, Luigi. *DEL «CAFFÈ»: PERIODICO MILANESE DEL SECOLO XVIII*. Annali della R. Scuola Normale Superiore di Pisa. Filosofia e Filologia [online]. 1900, 14, 1, 3-5, 7-122 [cit. 2023-11-13]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44115170> s. 7-8

⁴¹ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 110-116

⁴² Ibidem, s. 117 a REINA, Francesco et al. *Vita di Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 36-37

⁴³ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 118-119

⁴⁴ TOFFANIN, Giuseppe a SBORSELLI, Gaetano. *La Letteratura italiana*. Op. cit., s. 330

téma ódu s názvem *Zdravý vzduch (Salubrità dell'aria)*, ve které popisuje kontrast mezi zdravým vzduchem venkova a nezdravým vzduchem města Milána.⁴⁵

Témata, která Parini zobrazuje ve svých dílech, pro něj nebyla pouhým nápadem na další dílo, často pro něj byla klíčová a natolik důležitá, že se chtěl zasadit i o politickou nebo společenskou změnu, jako je tomu například u jeho zájmu o zemědělství a zemědělce. Od roku 1773 pracoval na zřízení zemědělské akademie, pro kterou také napsal stanovy.⁴⁶

Obecně se Parini do větší hloubky zajímal o více důležitých nových témat, jako je třeba vzdělávání. Svůj ideál v oblasti vzdělávání, založený na vybalancování těla a duše popsal v díle *Výchova (L'educazione)*, které napsal pro hraběte Imbonatiho v roce 1764.⁴⁷ A v ódě *Pokrytectví (L'Impostura)* z roku 1761 ironicky odsuzuje chování společnosti, její zvyky a hlavně, jak název napovídá, pokrytectví.⁴⁸ Tato dřívější díla tematicky, ale i stylisticky směřují k jeho nakonec nejznámějšímu dílu *Den*. Jsou to témata, kterými se Parini hlásil k osvěcenským myšlenkám, na které po celý svůj život nezapomněl.

Po tom, co se v roce 1762 zastal dcery hudebního skladatele Giovanniho B. Sammartina, která dostala políček od vévodkyně Marii Vittorie, opustil Parini náhle služby rodiny Serbelloni. Možná právě tato situace byla pro Pariniho hnací motor k tomu, aby napsal báseň s názvem *Ráno (il Mattino)*, která byla vydána Angellim v roce 1763 i když pod anonymním autorstvím. Právě tato báseň se později stala první částí celého díla *Den*.⁴⁹ Autor v ní kritizuje pomocí satiry a kontrastů nečinnost a zahálku vysoké společnosti. Z pohledu preceptora popisuje ráno mladého pána s důrazem na to, jak prázdný a zahálčivý život šlechtice je.⁵⁰ Období po ukončení služby u šlechtické rodiny a před vydáním této básně bylo pro Pariniho obzvláště těžké. Bez stálého příjmu vychovatele jen těžko dokázal uživit sám sebe, a ještě finančně podporovat svoji matku. Byl dokonce nucen se zadlužit.⁵¹

⁴⁵ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 120-125

⁴⁶ Ibidem, s. 191

⁴⁷ Ibidem, s. 158 a MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Op. cit., s. 415

⁴⁸ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 131

⁴⁹ Ibidem, s. 138 a TOFFANIN, Giuseppe a SBORSELLI, Gaetano. *La Letteratura italiana*. Op. cit., s. 328-329

⁵⁰ MONTANELLI, Indro a ROBERTO GERVASO. *L'Italia del Settecento - 1700-1789*. Op. cit., s. 474

⁵¹ TOFFANIN, Giuseppe a SBORSELLI, Gaetano. *La Letteratura italiana*. Op. cit., s. 329

Naštěstí mu ale dílo *Ráno* přineslo velký úspěch a s ním nové pracovní příležitosti. Sdělení básně souznělo s osvícenskými ideály, a protože dílo kritizovalo zahálku a nečinnost vyšší společnosti, stalo se ohromně oceňovaným i mezi postavami v tehdejší politice.⁵² V letech 1768 a 1769 se Parini stal ředitelem novin *Gazzetta di Milano*, ve kterých také zveřejnil své reformní myšlenky o očkování a nových hygienických nařízeních, které se shodovaly s tehdejší osvícenskou vládou. Zároveň byl v této době pozván, aby vyučoval literaturu ve Scuole Palatine.⁵³

Ještě předtím, v roce 1765, navázal Parini na *Ráno* další básní s názvem *Poledne (Il Mezzogiorno)*, která měla také značný úspěch.⁵⁴ Tato druhá část díla *Den* byla založená na stejných morálních základech a tematicce. Je v ní ale vidět Pariniho stylistický a formální posun.⁵⁵ Den mladého šlechtice se přehoupne přes poledne a on vyráží na oběd ke své dámě. Po obědě se společnost přesouvá ke kávě a odpoledním hrám.⁵⁶ Jedním z velkých témat, které je zde vykresleno, je tzv. *cicisbeo*, fenomén, který jsme představili v druhé kapitole.

V dalších letech měl Parini plno práce s profesurou a s psaním textů pro Marii Terezií a jiné osobnosti a na jeho vlastní tvorbu mu už tak moc času a síly nezbyvalo. V roce 1771 například napsal libreto k opeře, kterou zhudebnil W. Amadeus Mozart s názvem *Ascanio v Albě (Ascanio in Alba)* k příležitosti svatby arcivévody Ferdinanda (syna Marie Terezie). Píše i další komická dramata jako *L'Amorosa incostanza*. Toto Pariniho období bychom mohli chápat spíše jako jeho osobní básnickou pauzu.⁵⁷

Až v roce 1777 napsal Parini další významnější ódu s názvem *Doktorát (La laurea)*, když Maria Pellegrini Amoretti jako první žena absolvovala práva na univerzitě v Pavii. Zabývá se v ní mnoha novými tématy jako je například rovnost pohlaví.⁵⁸ Oslavnými básněmi na různé osobnosti Parini nešetřil a později napsal *Dar (Il dono)* na počest

⁵² SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 158

⁵³ TOFFANIN, Giuseppe a SBORSELLI, Gaetano. *La Letteratura italiana*. Op. cit., s. 329 a MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Op. cit., s. 417

⁵⁴ TOFFANIN, Giuseppe a SBORSELLI, Gaetano. *La Letteratura italiana*. Op. cit., s. 328

⁵⁵ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 166

⁵⁶ Ibidem, s. 183

⁵⁷ Ibidem, s. 191 a MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*, str. 418

⁵⁸ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 195-196

markýzy Paoli Castiglioni Litta (1790) anebo *Zpráva (Il messaggio)*, kde vzdává hold kontese Maria di Castelbarco v roce 1793.⁵⁹

Pariniho zdravotní stav už od jeho mládí nebyl dobrý, byl často slabý, jakoby křehký a doprovázela ho bolest dolních končetin.⁶⁰ A tak s jeho přibývajícím věkem samozřejmě přicházely komplikace. I právě z takových situací byl ale Parini schopný si vzít inspiraci k dalším dílům. Tak jako to udělal v ódě složené roku 1785 s příznačným názvem *Pád (La Caduta)*. Parini se v ní stále zabývá tématem společnosti, které ho celoživotně doprovázelo, ale přistupuje k němu už z jiné strany a zároveň jej definitivně uzavírá.⁶¹ Vypráví o zážitku, kdy během deštivého, studeného dne, upadne starý básník na ulici. A to ho vede k úvaze o důležitosti slávy. Když mu přispěchá někdo z kolemjdoucích na pomoc a oslovuje ho jako velkého básníka, zatímco mu pomáhá vstát ze země, pozastavuje se Parini nad absurditou toho, jak je mu jeho sláva nakonec k ničemu, protože mu neposkytne ani kočár, který by ho uchránil od podobných pádů anebo špatného počasí.

*„Altri accorre; e: Oh infelice
e di men crudo fato
degno vate! - mi dice;
e, seguendo il parlar, cinge il mio lato*

*con la pietosa mano;
e di terra mi toglie;
e il cappel lordo e il vano
baston dispersi ne la via raccoglie:*

*Te ricca di comune
censo la patria loda;
te sublime, te immune
cigno da tempo che il tuo nome roda*

(...)

Né il sì lodato verso

⁵⁹ Ibidem, s. 204-207

⁶⁰ MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Op. cit., s. 410

⁶¹ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 196

*vile cocchio ti appresta,
che te salvi a traverso
de' trivii dal furor de la tempesta.*"⁶²

*(„Ostatní přispěchají: "Ó nešťastný / pane básníku, / co si nezaslouží takový osud - říká mi; / zatímco podepírá mi bok / svou žalostnou rukou; / ze země mě sbírá; / A špinavý klobouk a mou / hůl ze země sbírá: / Tebe, bohatou na obyčejné / hodnoty, vlast chválí; / Ty vznešený básníku, / nenapadnutelený časem, / který by mohl nahlodat tvou slávu / (...) / Ani nejvíce opěvovaný verš / ti nezajistí mrzký vůz, / co zachránil by tě před nebezpečím / nehody na křižovatce nebo špatným počasím.")*⁶³

Pád nevypráví pouze o pádu Giuseppe Pariniho, ale metaforicky hovoří o situaci v Lombardii. Ještě před *Pádem* vzniklo další dílo, s názvem *Bouře (La tempesta)*, která vypráví o bouřlivé situaci v severní Itálii nastávající po smrti Marie Terezie (1780) a nástupu Josefa II na trůn. Ten se snažil o velké reformy, ale často nešikovně, a to vedlo k opačnému důsledku, než si představoval, k znepokojení občanů.⁶⁴ Parini podporoval osvícenský přístup a reformní změny. A byl dokonce pozván, aby byl součástí městské vlády Milána, kde se zabýval hlavně oblastmi financí, školství a náboženství. Z této pozice dostal za úkol vytvořit návrh ústavy, který měl být předložen Bonapartovi. Nakonec byl ale ze své funkce odvolán.⁶⁵

Parini se od roku 1791 pokoušel postupně pracovat na pokračování *Dne*, konkrétně na jeho posledních částech *Večer (Il Vespro)* a *Noc (La notte)*. Nedařilo se mu však tak, jak by si asi představoval. A tak jsou tyto dvě části celého díla, psané o tolik později než *Ráno* a *Poledne*, vydány až posmrtně a nedokončené v roce 1801.⁶⁶

Ona politická bouře, která vířila v Itálii během vlády Josefa II, se uklidnila po jeho smrti a s nástupem jeho klidnějšího bratra Leopolda II v roce 1790, kterého pak velmi rychle

⁶² PARINI, Giuseppe a NICOLETTI, Giuseppe. *Il giorno. Le odi*. Nuove edizioni - Classici italiani. Milano: BUR Rizzoli, 2011, s. 583-586

⁶³ vlastní překlad

⁶⁴ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 201-202

⁶⁵ Ibidem, s. 240

⁶⁶ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 79-80

v roce 1792 vystřídal ještě František II.⁶⁷ Pariniho pozitivní přístup z počátku revoluce a jeho naděje začaly koncem století upadat. Na začátku nahlížel na vzestup osvícenství a principy svobody a rovnosti pozitivně, s nástupem a radikalismem Josefa II. se ale začal odvracet. Jeho přístup mu připadal přehnaný.⁶⁸ Vidíme to nejvíce v jeho díle *Delii (A Delia)*⁶⁹ z let 1798-99, kde odsuzuje válku a odmítá žádost psát báseň na oslavu francouzských vítězství.⁷⁰ Parini umírá 15. srpna 1799 v Breře a podle svého přání v závěti se nechává pohřbít jako nejběžnější občan.⁷¹

⁶⁷ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 239

⁶⁸ MONTANELLI, Indro a Roberto GERVASO. *L'Italia del Settecento - 1700-1789*. Op. cit., s. 474

⁶⁹ vlastní překlad

⁷⁰ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 240 a MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Op. cit., s. 423

⁷¹ MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Op. cit., s. 423

4. Dílo *Den (Il Giorno)*

Parini ve svém díle představuje den mladého šlechtice v postupně navazujících obrazech. Skládá za sebe sérii jednotlivých situací, které šlechtic během jednoho dne prožívá, s cílem poukázat na zhýralý život šlechtice té doby.⁷² Vycházelo to z Pariniho podstaty, vystupovat proti nespravedlnosti, která panovala mezi společenskými vrstvami. Jeho cit pro poctivost, respekt k druhým a upřímnost ho nutili toto téma zpracovávat v silně morálním pojetí.⁷³

4.1 Kompozice díla

Dílo *Den* sestává ze čtyř částí napsaných postupně v různých letech. První část, *Ráno*, napsaná v době Pariniho pobytu v domě Serbelloni, byla anonymně publikována v roce 1763. Hned poté, vznikla druhá část s názvem *Poledne* v roce 1765. Druhá polovina díla rozdělena na dvě části, *Večer* a *Noc* byla, publikována posmrtně. Během dokončování dvou posledních částí díla se Parini zároveň stále vracel k prvním dvěma částem a přepisoval je, a tak se mu dílo jako celek nepodařilo dokončit. Po jeho smrti zůstaly rozepsané dvě poslední části, *Večer* a *Noc*, a různé verze úprav *Ráno* a *Poledne*. Dílo pak po Pariniho smrti publikoval Francesco Reina. *Ráno* a *Poledne* publikoval ve stejné formě, jako byly publikovány původně v letech 1763 a 1765. *Večer* publikoval z autorova rukopisu a *Noc* poskládal z různých Pariniho poznámek. Dodnes bylo dílo publikováno ještě mnohokrát v různých formách.⁷⁴

Autor zaujímá v díle roli preceptora, který radí mladému šlechtici (*Il Giovine Signore*), jak nejlépe prožít šlechtický den. Doprovází ho a popisuje všechny detaily toho, co by měl mladý pán za jediný den prožít. Z bezprostřední blízkosti tak podává svědectví o životě vyšší vrstvy. Kritiku společnosti, která bez výjimky doprovází všechny části díla, podává s lehkostí a chytře schovanou v hávu ironie. Dílo jako by se na první pohled zdálo být jen pozitivním výčtem rad, směřovaných k mladému šlechtici. Preceptor zní jako by elitní svět uctíval a oslavoval, ale při pozornějším pohledu vidíme, že pomocí ironie upozorňuje na všechny neřesti, které u šlechtických pánů můžeme v té době najít. Jejich

⁷² PETRINI, Domenico. *La poesia e l'arte di Giuseppe Parini*. Bari: Laterza, 1930, s. 124

⁷³ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 86-87

⁷⁴ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 79-80 a CARDUCCI, Giosuè. *Studi su giuseppe parini. Il parini maggiore*. Bologna: Zanichelli, 1921, s. 211

nezodpovědný přístup k povinnostem, jejich nadřazené chování a zhýčkanost tvoří jen malé střípky celého obrazu, které Pariniho v tehdejší společnosti trápily. A proto se na ně také zaměřil.

Ironie Parinimu pomohla zpracovat ošemetné téma tak, aby nemusel nutně vyvolat bouři v tehdejší společnosti. Zrodila se z Pariniho vlastní zkušenosti ve šlechtickém domě. Vychází z morální podstaty a bojuje proti šlechtické společnosti, proti nepravdivému světu a za průměrnost, ve které vidí správnou cestu.⁷⁵

Báseň je psaná volnými jedenáctislabičnými verši v ich-formě. Hned v prvních řádcích díla *Ráno* je vypravěč definován, dozvídáme se, že je to preceptor, který všude doprovází mladého šlechtického pána.

„*Me Precettor d'amabil Rito ascolta.*” (s. 6)⁷⁶

„...*mne – učitele Řádu – nyní poslyš.*” (s. 21)⁷⁷

Přímé upozorňování na postavu preceptora, najdeme v díle zřídka. To drží naši pozornost u hlavního hrdiny a zároveň to možná poukazuje na to, že na člověku jako je preceptor, vlastně v této společnosti nezáleží. Tento striktně pozorovací postoj preceptora je narušen třeba v části *Noc*, kde vypravěč doprovází šlechtice a jeho dámu na večerní sešlost, ale nemá povoleno vstoupit do stejných míst jako jeho pán. Zůstává tak v místnosti, kde se zdržují všichni sluhové a popisuje svoje vyřazení z elitní společnosti.

„*Io, di razza mortale ignoto vate,
come ardirò di penetrar fra i cori
de' semidei ne lo cui sangue in vano
gocciola impura cercherà con vetro
indagator colui che vide a nuoto
per l'onda genitale il picciol uomo?
Qui tra i servi m'arresto, (...)*” (s. 147)

⁷⁵ ANTONIELLI, Sergio. *Giuseppe Parini*. Firenze: La nuova Italia, 1973, s. 146-147

⁷⁶ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Torino: Unione tipografico editrice torinese, 1922. Všechny další italské citáty jsou z tohoto vydání.

⁷⁷ Cf. PARINI, Giuseppe. *Den*. Přel. Radovan Krátký. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. Všechny další české citáty jsou z tohoto vydání.

*„Já smrtelný a neznámý jsem pěvec,
jak mohu odvážit se vniknout ve sbor
těch polobohů, v jejichž krvi marně
by badatel sklem hledal jednu kapku
té plodné krve, kterou viděl prýštit
v člověku prostém. Raději se zdržím
zde mezi sluhy. (...)” (s. 146)*

To, že se ale preceptor, jakožto vypravěč, nedostane pokaždé do míst, kde by mohl šlechtickou vrstvu pozorovat zblízka, mu v dalším vyprávění nebrání. I přesto, že je v jiné místnosti, pokračuje s detailním popisem šlechtických radovánek za zavřenými dveřmi. Pozornost nadržuje pouze na mladém šlechtici, ale věnuje se (i když zřídka) také mladé dámě. Například, když popisuje její přípravy na příchod šlechtice.⁷⁸

Děj je stavěn z velké části lineárně, najdeme však i části, kde Parini přistupuje k retrospektivnímu vyprávění (popisuje např. co mladý pán dělal minulou noc nebo se vrací ke společnosti minulých generací). Tyto retrospektivní části dobře fungují pro dokreslení situace v přítomnosti a jako nástroj, jak zdůraznit ironii, kterou Parini kritizuje společnost. Hlavní dějová linka básně, ve které preceptor doprovází pána a popisuje jeho aktivity, je doplněna o alegorické příběhy mytologického charakteru. Parini tak pomocí symbolismu dokresluje děj. Popisnost skrze mytologické bohy, jako je (Merkur, Venuše, Hymen, apod.) je pro celé dílo typická.

*„(...) Amor primiero
trovó l'opra ingegnosa. Io voglio, ei disse,
dono a le amiche mie far d'un bel seggio
che tre ad un tempo nel suo grembo accoglia.
Cosí, qualor de gl'importuni altronde
volga la turba, sederan gli amanti
l'uno a lato dell'altro, ed io con loro.” (s. 148)*

⁷⁸ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 60

„A tenkrát řekl Amor: “Chtěl bych darem
dátí svým přítelkyním hezké křeslo
jež ve svém lůně dovedlo by přijmout
tři najednou. Ať ti, co chodí nevhod,
si víří jinde. Zde at' sedávají
dva, kteří milují se – a já s nimi.”” (s. 147)

Dalším prvkem, který Parini v díle využívá je metafora: „*anella itrecci a la catena immensa / onde, altretando, Amor l'anime annoda.*“ (s. 61) („*Tak spleť ty všechny články v mocný řetěz, / jimž Amor na přeskáčku poutá duše.*” (s. 69)) a hojnost využívání adjektiv „*picciol libro elegante*” („elegantní knížka”), „*forestieri nomi*“ („cizokrajná jména”), což vede k mimořádné obraznosti celého textu.

4.1.1. *Il Mattino (Ráno)*

Giuseppe Parini začíná hned v prvním odstavci básně *Ráno*, definicí vztahu vypravěče k hlavní postavě díla – mladému pánovi. Jako jeho preceptor promlouvá ke šlechtici a chce, aby ho pozorně poslouchal, protože mu bude radit, jak dobře naložit se svým dlouhým dnem.⁷⁹ Autor tím v úvodu díla nastavuje koncept celé básně, hned z prvních veršů víme, kdo je vypravěčem a ke komu hovoří.

Pak už přistupuje k tematizaci rána. Nezačíná ale rovnou u šlechtice, asi i proto (jak se dozvíme v dalších verších), že to pravé ráno mladý šlechtic prospal. Parini začíná u těch, kdo opravdu vstávají s úsvitem – rolníci nebo kováři, které použil jako zástupce pracujícího lidu. Je to expozice celého díla, autor udává tón, kterého se bude následně držet – kontrast mezi chudou a vysokou společností a přiblížení jejich života.⁸⁰

Aby nám preceptor dovysvětlil, proč mladý pán vespává až do dopoledne, vrací se retrospektivně k předchozímu večeru a popisuje, že mladý pán strávil večer v opeře a následně v herně.⁸¹ To, že báseň, která má být o radách, směřovaných k mladému šlechtici, začíná upozorněním na život nižší vrstvy a doplněním obrazu předchozí noci, umocňuje kontrast mezi dvěma světy, na který se Parini zaměřuje. Dokreslují to i detaily

⁷⁹ Ibidem, s. 5-6

⁸⁰ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s.145

⁸¹ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 8-9

prostředí – rolník, který ulehá na studené lože a šlechtic, co se probouzí v domě se zlatými okny.

Dostáváme se k ránu mladého šlechtice. Je o něj dobře postaráno, hned jakmile otevře oči, dostává na výběr z mnoha různých vzácných nápojů, které pro něj byly dovezeny z velkých dálek. Parini upozorňuje na to, jak mladého šlechtice zaslepuje nevědomost nebo ho životy druhých dokonce nezajímají.⁸²

Preceptor k tomu totiž dodává ironický komentář – bylo dobře, že byla objevena Amerika a vyvražděny domorodé národy, protože teď z toho může těžit mladý pán a užívat si všeho co je z Ameriky dovezeno.⁸³

V dalších verších se otevírá velké téma celého díla, a to je fenomén *cicisbea*. Preceptor potvrzuje mladíkův postoj, že je absurdní, aby si hledal manželku, protože by to svazovalo jeho svobodu. Nejvhodnějším způsobem, jak nebýt sám, je najít si družku v manželce jiného muže. Dozvídáme se, že mladý šlechtic zaujímá pozici *cicisbea*, a že mu byla tato funkce dokonce stvrzena v manželské smlouvě jeho dámy a jejího manžela.⁸⁴ Na těchto detailních zmínkách můžeme vidět, že Parini opravdu vycházel z dobových skutečností, o zapsání *cicisbea* do manželských smluv, jsme se zmiňovali v kapitole 2.3. Sociální elity.

Ačkoliv historicky je tento fenomén téměř nevýznamný, pro Pariniho je polemika nad manželskými vztahy a *cicisebeismem*, důležitá natolik, aby z něčeho tak historicky marginálního, udělal ústřední téma.⁸⁵ Byl pro něj symbolem degenerace manželství, sociálního rozkladu a směřování proti přírodě. Jeho ideálem byla šťastná láska mezi dvěma lidmi, a excesy a neřesti odsuzoval.⁸⁶

Část dopoledne mladého pána je věnována přípravě a zkrášlování. Tu Parini uvozuje ironickými verši – zatímco rolníci na polích pilně pracují, aby měl šlechtic co jíst, mladého pána čeká těžká práce s oblékáním, aby pak mohl vyrazit na oběd za svou dámou.⁸⁷

4.1.2. *Il Mezzogiorno*

Přišlo poledne a mladý pán přichází na oběd ke své dámě. Skrz popis vztahu dámy, *cicisbea* a nezájmu jejího manžela se preceptor dostává i k tematizaci společnosti a jejího

⁸² Ibidem, s. 12-13

⁸³ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 93

⁸⁴ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 19-21

⁸⁵ ANTONIELLI, Sergio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 153-155

⁸⁶ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 97

⁸⁷ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 27-28

vztahu k manželským svazkům. Porovnává je s minulými generacemi.⁸⁸ Předstírá, že oslavuje konec starého systému svazků a vítá nové rozložení manželství, kde jsou si manželé navzájem lhostejní a oba utíkají ke svobodě.⁸⁹ Odsuzuje žárlivost, která je symbolem vzájemného zájmu o druhého.⁹⁰

Pak se opět vrací ke šlechtické společnosti, která usedla ke stolu. Hostina začíná a společnost, autorem srovnaná s bohy, může začít hodovat (její motivací k jídlu není však pud, ale rozkoš). A to je moment, kdy se preceptor pouští do větší odbočky od lineárního vyprávění a polemizuje:

*„Forse vero non è; ma un giorno è fama
che fur gli uomini eguali, e ignoti nomi
fur Plebe, e Nobiltade. Al cibo, al bere,
all'accoppiarsi d'ambo i sessi, al sonno
un istinto medesimo, un'egual forza
(...)*

*L'uniforme degli uomini sembianza
spiacque a' Celesti: e a variar la terra
fu spedito il Piacer. (...)” (s. 69-70)*

*„Asi to není pravda – je však pověst,
že všichni lidé byli si kdys rovni
a slova Lid či Šlechta nikdo neznal.
Týž pud a stejná síla vedla lidi
k jídlu a k pití, k manželskému svazku.
(...)*

*„Leč jednotvárná podobnost všech lidí
se znelíbila bohům, kteří na zem
poslali jednoho, by všechno změnil
Byl k tomu vybrán bůžek, jenž slul Rozkoš.” (s. 76-77)*

⁸⁸ Ibidem, 65-67

⁸⁹ Tato “svoboda” v manželských svazcích spočívala právě ve fenoménu *cicisbeù*.

⁹⁰ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 107

Vypráví o příběhu, kde bůh jménem Rozkoš sestoupil na zem s úkolem rozdělit do té doby rovnou společnost. A tak vznikly dvě vrstvy – páni a jejich lid. Mladý pán by si měl užívat společenskou nadřazenost, radí preceptor, která mu byla darována bohem. Protože jeho čistá krev mu dovoluje, aby mu ostatní z nízké společnosti sloužili.⁹¹

U oběda sedí mladý šlechtic s dámou vedle sebe a hned vedle nich i manžel dámy. Všechna odpovědnost za dámu (pomoc se zasedáním ke stolu, krájením masa apod.), ale padá na mladého šlechtice a manžel pouze klidně přihlíží.⁹² V pozdějších verších se dozvídáme, že manžel *cicisbea* uznává jako zástupce své role a je rád, že se o svou ženu nemusí starat on.⁹³ U stolu spolu s nimi sedí ještě další hosté a Parini se zde věnuje jejich bližšímu popisu. Najdeme mezi nimi vegetariána, který se jídla ani nedotkne nebo tloušťka, kterému chutná až moc.⁹⁴ Nejenže opět vidíme, jak Parini rád proti sobě staví dva kontrasty, ale také v tomto místě navazuje na myšlenku z konce první básně *Ráno*. Potvrzují se tu preceptorovy rady, které dával před tím, než mladý pán vyrazil za dámou na oběd, že šlechtic se ze svého postavení nesmí omezovat. A to platí i během hostiny. Preceptor radí, aby se přikláněl k extrému – buď se stát velkým jedlíkem anebo nejíst vůbec. Tzv. zlatou střední cestou se může řídit pouze obyčejný lid, protože ten jediný zná meze.

*„Ma tu non obliar, che in nulla cosa
esser mediocre a gran Signor non lice:
Abbia il popol confini: a voi natura
donò senza confini e mente, e core.
Dunque a la mensa, o tu schifo rifuggi
ogni vivanda, e te medesmo rendi
per inedia famoso, o nome acquista
d'illustre voratore. (...)”* (s. 55-56)

*„Leč nezapomeň, velký pán že nikdy
nemůže v ničem znáti střední cestu.
Jen lid zná meze. Vám příroda dala
srdce i mysl ničím omezenou.*

⁹¹ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 69-73

⁹² Ibidem, s. 75-76

⁹³ Ibidem, s. 85

⁹⁴ Ibidem, s. 79-81

*Při stole tedy buď nic nechtěj jísti
a poslav se, že nejíš ze zásady,
či získej sobě jméno velkého žrouta.” (s. 62)*

Celé části básně, která se odehrává u oběda šlechtické společnosti, je věnován velký prostor. Parini se pozastavuje a tvoří si místo pro kritiku společnosti a detailnější popis jednotlivých charakterů, kteří se mohou objevit u oběda vyšší společnosti. Využívá asociace, aby mohl načít nové téma a popsat elitu z dalších úhlů. Když se preceptor zmiňuje o vegetariánovi, cituje jeho slova o odsuzování násilí na zvířatech. Dostává se až k myšlenkám dámy, která si násilí na beránkovi spojila se situací s jejím drahým psíkem.

*„(...) Or le sovviene il giorno,
ahi fero giorno! allor che la sua bella
vergine cuccia de le Grazie alunna,
giovenilmente vezzeggiando, il piede
villan del servo con l'eburneo dente
segnò di lieve nota: ed egli audace
con sacrilego piè lanciolla:*

(...)

*A lui non valse
merito quadrilustre; a lui non valse
zelo d'arcani ufici: in van per lui
fu pregato e promesso; ei nudo andonne,
dell'assisa spogliato ond'era un giorno” (s. 81-8)*

*„Ach, běda, vzpomněla si právě Dáma
na onen krutý den, kdy její fenka
(panenská fenka, Grácií tří žačka),
jež mladicky si zalaškovat chtěla,
zařala krásně sněhbílé zoubky
do sprosté nohy sluhy a ten drzoun
rouhavou, podlou nohou odkopl ji*

(...)

Nic nepomohlo dvacet let že sloužil,

*nic nepomohlo věrnost v tajných službách,
nadarmo zněly jeho prosby sliby.
Vyhnali ho, když z livreje ho svlékli, ” (s. 86-87)*

Dáma vzpomíná, jak když se její fenka z hravosti zakousla do nohy jednoho sluhy a on se jí opovážil setřást, nezbylo jí nic jiného než se zastat svého psa a sluhu za trest propustit. Dál preceptor zmiňuje, jak se proti němu postavila celá vyšší společnost, nemohl si nikde najít jinou práci, až se se svou rodinou stali žebráky. Parini poukazuje touto vsuvkou na to, jak se vyšší společnost povyšuje nad lid až v takové míře, že je považuje za ještě nižší než jejich psy. Preceptor tuto vzpomínku uzavírá poznámkou směřovanou k samotné fence – má být na co pyšná, protože byla pomstěna. Autor ironickým dodatkem umocňuje absurditu celé situace.⁹⁵

Téma dámy zbožňující psy není nijak originální, Parini se tu určitě měl kde inspirovat. V tomto díle téma funguje hlavně jako nástroj pro satirizaci společenských zvyků.⁹⁶

Společnost se dává do hovoru a přichází až k tématu obchodu. Parini si neodpustí zmínit další, pro něj velmi důležité téma – zemědělství. Zatímco elita vychvaluje obchod, který přináší do Itálie cizí produkty. Preceptor zmiňuje plodnost jejich vlastní krajiny a zvěře, která je dostatečná a na dosah ruky.

*„(...) ma a le grand'alme
di troppo agevol ben schife Cillenio
il comodo presenti a cui le miglia
pregio acquistino, e l'oro: e d'ogn'intorno:” (s. 89)*

*„Velkým duším ale oškliví se,
mohou-li něco získat celkem snadno.
Bůh Merkur větší pohodlí jim skýtá –
a tím získají víc peněz, více zlata.” (s. 92)*

⁹⁵ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 81-82

⁹⁶ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 174

Nicméně šlechta je tu opět popsána jako chtivá. Její polnosti a pracující lid ji nezajímají a nestačí jí.⁹⁷ Přitom v Lombardii 2/3 polností patřilo v té době šlechticům nebo církvi. Parini kritizoval šlechtickou zahálku a nerespektování rodinné tradice v době, kdy bylo zemědělství pro Itálii zdrojem největšího bohatství. Zastával názor, že hospodářská krize by se dala řešit navrácením se k hospodářství. Otiskuje se tu básníkův pozitivní postoj k venkovu a jeho ideální představa světa ve zdravém spojení s přírodou. Nemusíme to ale chápat jako výhradní kritiku vůči obchodu, Parini spíše těmito verši bojuje proti zneužívání dovozu luxusních předmětů.⁹⁸

Na konci básně *Poledne* máme možnost na chvíli jakoby nahlédnout i do vnitřních pohnutek šlechtice. Když se společnost přesune na odpolední kávu, preceptor popisuje, jaké myšlenky se rodí v mladíkově hlavě, zatímco popíjí cizokrajnou kávu. Parini naznačuje, že jediná témata, která mohou šlechtickou hlavu zatěžovat, jsou velmi povrchní. Mladý šlechtic se rozhoduje, jakým kočárem jet, jaké koně vybrat a jak je nazdobit.⁹⁹ Báseň vrcholí a doteď klidná obraznost se na moment proměňuje ve výbušný výjev. Postava manžela, který byl doteď popisován jako vyrovnaný, až nevšimavý ke vztahu své dámy s mladým šlechticem, je použit jako nástroj pro vyvrcholení básně. Vystupuje tu najednou jako žárlivec, který stojí u herního stolku a pozorně sleduje, zda mezi párem, který u stolku hraje, nevzniká až moc velké pouto. Pariniho přednes je tu najednou svižný a soustředí se na popis zvuků, které dotváří naléhavost situace.

„(...) *Or l'agitar dei dadi*
entro ai sonanti bòssoli comincia;
ora il picchiar de' bossoli sul piano;
ora il vibrar, lo sparpagliar, l'urtare,
(...)
il rombazzo, il frastono, il rovinio.
Ei piú regger non puote; in piedi balza,
e con ambe le man tura gli orecchi.” (s. 111)

„*V pohárku nyní kostky zachřestily.*

⁹⁷ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 88-90

⁹⁸ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op.cit., s. 177-178

⁹⁹ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 107

Už vyletěly z něho na stůl hráčský,
ted' skáčou, na stole se převracejí,
vrážejí do sebe a srážejí se.

(...)

Hluk roste, vše tu chřestí, hřmotí, praská –
ne, tohle žárlivec už nevydrží.

Vyskočí, hle – a zacpává si uši.” (s. 110)

V manželci narůstá žárlivost, nejraději by odešel, ale jeho podezření ho drží na místě. Skrz obraz létajících kostek si dokážeme představit vířící emoce, které manžela trýzní, až manžel vyskakuje a zacpává si uši. Hluk se proměňuje v ticho.¹⁰⁰

4.1.3. *Il Vespro*

Všechny čtyři části *Dne*, uvádí Parini popisem atmosféry a ani *Odpoledne* není výjimkou.¹⁰¹ Slunce pomalu zapadá, naposledy svítí na italskou krajinu a šlechtic s mladou dámou vyráží ze sídla do víru začínajícího večera.¹⁰²

Parini tentokrát přistupuje ke kritice společnosti skrze téma „přátelství”. Preceptor popisuje, jak vazby mezi lidmi nejsou tak silné jako dříve, proměnily se v umírněné. Pokračuje s ironií, přičemž se obrací opět ke starším generacím. Dříve by přítel padl za život druhého, dnes už takové chování přísluší jen lidu (tzv. „omezeným duším”). Není tedy důvod k tomu, aby šlechtic navštívil svého nemocného přítele.¹⁰³ A od přátelství urozených mužů navazuje hned přátelstvím dam, jehož neodmyslitelnou součástí je také přítomnost dámy jménem Fáma. Přátelství dámy a pána popisuje preceptor jako rozdílná pouze v tom, že dáma svou přítelkyni navštíví. Její motivací ale není pomoc blízké osobě, k unáhlené návštěvě ji žene událost, o které zaslechla ve společnosti ostatních dam. Roznesla ji mezi ně právě Fáma.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 110-111

¹⁰¹ DULE, Griseldo. The Night the Epic Poem Died. Ends of Poetry in Giuseppe Parini's *La Notte*. Online. Quaderni d'italianistica. 2022, roč. 43, č. 1, s. 13-36. ISSN 0226-8043. Dostupné z: <https://doi.org/10.33137/q.i.v43i1.40176>. [cit. 2023-12-01], s. 18

¹⁰² Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 115-118

¹⁰³ Ibidem, s. 118-120

¹⁰⁴ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 122-125

„(...) *Ivi la Fama*
con uno il colse de' cent'occhi suoi;
e il bel pegno rapito uscì portando
fra le adulte matrone, (...)” (s. 122-123)

„*Stooká Fáma bystře zahlédla ji*
jediným okem a už ruče letí
s tou pěknou kořistí tam, kde se v kroužku
scházejí ctěné matróny, (...)” (s. 123)

Dámy ve svém přátelství nemají daleko k tomu, aby se jejich milá přetvářka proměnila ve vzájemnou zášť a závist. Parini je přirovnává k bojovníkům, kteří proti sobě tyčí svá kopí, aby umocnil směšnost jejich falše.¹⁰⁵

Tady veršem 349 „(...) „*Ty, dítě, budeš takové jak otec!*” (...)” (s.128), jediný Pariniho rukopis končí, Francesco Reina ho při publikování díla *Den*, po smrti Giuseppe Pariniho, v roce 1801 doplnil o část, kterou Parini původně vyloučil z části *Poledne*.¹⁰⁶

Jsou to verše, které se odehrávají na promenádě. Preceptor se na chvíli odklání od mladého pána a věnuje se ostatním šlechticům a dámám na korzu. Vozí se tam mladí pánové v kočárech a všichni ukazují své bohatství, kterým potvrzují svojí čistou krev – ne vždy zaslouženou rodem, ale často získanou majetkem.¹⁰⁷

Tón básně se proměňuje a uzavírá se citlivými verši o přicházející noci, která jako sestra smrti, stírá rozdíly mezi šlechtou a lidem a je ke všem spravedlivá.¹⁰⁸

“*De le belle confonde e i cenci e l'oro:*
Né veder mi concede all'aere cieco.” (s. 133)

„*Tvář upravenou od neupravené*
zlato od hadru vůbec nepozná.” (s. 134)

¹⁰⁵ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op. cit., s. 219

¹⁰⁶ Ibidem, s. 213-214

¹⁰⁷ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 127-129

¹⁰⁸ Ibidem, s. 133

Parini se odvrací od ironie a přistupuje velmi intimně k tematizaci atmosféry noci.¹⁰⁹

4.1.4. *La notte*

První verše poslední části *Dne* stylisticky i tematicky navazují na popis atmosféry příchodu noci na konci části *Večer*. Ačkoliv to tak původně Parinim nebylo zamýšleno. Intimní tón zbavený štiplavé kritiky pokračuje a Parini popisuje noc.

„*Già di tenebre involta e di perigli,
sola squallida mesta alto sedevi
su la timida terra. Il debil raggio
de le stelle remote e de' pianeti,
che nel silenzio camminando vanno,*” (s. 137)

„*Již zahalena v nebezpečí, ve tmě
usedlas sama, bledá, zasmušilá,
na plachou zemi. Nepatrná záře
vzdálených hvězd a planet, které v tichu
putují svojí cestou po obloze*” (s. 137)

Jemný nekritický tón se ale po několika úvodních verších opět proměňuje a poslední část díla pokračuje v lehce ironizujícím duchu. Parini se opět vrací k předkům, které staví proti dnešní společnosti, která se na rozdíl od nich neřídí denním rytmem a po setmění nejde spát, ale naopak ožívá.¹¹⁰

Stejně jako jiné části díla uvádí Parini i *Noc* typicky kontrastem. V části *Ráno* ukázal kontrast mezi ránem sedláka a ránem mladého šlechtice. U *Poledne* v porovnání „smrtelníků”, kterým vládne čas a mladým šlechticem, který vládne sám sobě. Ve *Večeru* mezi pracujícím lidem, který slouží šlechtici pro jeho pohodlí, zatímco on nemusí sloužit nikomu. A nakonec v *Noci* staví do opozice noc minulých generací a noc dnešních šlechticů.¹¹¹

¹⁰⁹ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 123

¹¹⁰ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 138-139

¹¹¹ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op. cit., s. 222

Pozornost preceptora se opět stáčí ke šlechtici, avšak ne na dlouho. Touhu a plachost lásky mladého pána a dámy nahrazuje nuda, která se často vkrádá do životů elit. Taková nuda se v této společnosti zahání v herně nebo večerním setkáním ve šlechtickém paláci, kam mladý pán se svou dámou zamířili.¹¹² Preceptor, který je doteď doprovázel, ale nemá své místo v sále se šlechtici a musí se zdržet jejich doprovodu. Musa mu však dovolí vstoupit mezi šlechtice a pokračovat tak v jeho vyprávění.¹¹³

Parini pokračuje v tématu nudy, které se stává ústředním pro poslední část *Dne*. Rozhodl se ji reprezentovat symbolicky, skrze příběh o pohovce. Ta bývala pouhým místem pro zábavu, Amor z ní vytvořil místo pro tři – dva milence a sebe, nechal ji vyzdobit a pokrýt pohodlnými polštáři. Pak ale přišel svár a nuda a převzali nad pohovkou radovánek moc.¹¹⁴ Parini skrz tuto alegorii odráží šlechtickou společnost, jejich pozlátka a zábavu, které se proměňují v nicotnou nudu.

*„Questa del Canapé coppia infelice
allor prese l'imperio, e i risi e i giochi
ed amor ne sospinse: e trono il fece
ove le madri de le madri eccelse
de primi eroi esercitan lor tosse:
ove l'inclite mogli a cui beata
rendon la vita titoli distinti
sbadigliano distinte. (...)” (s. 150-151)*

*„Z pohovky stal se trůn, kde sedí matky
reků a každá předvádí tu kašel.
Zde sedí urozené choti, kterým titul
přináší blažený a šťastný život
a které – rovněž urozeně – zívají tu.” (s. 149-150)*

Vyšperkovaná, hedvábím potažená pohovka se zakroucenými opěradly (po které každý touží), se stává symbolem, zrcadlem postav šlechtické společnosti. Parini naznačuje jak

¹¹² Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 142-143

¹¹³ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 147

¹¹⁴ *Ibidem*, s. 148-151

společnost, která je zvenku tolik okázalá, je ve skutečnosti uvnitř prázdná a směřuje k vlastnímu úpadku.¹¹⁵

Už od začátku básně *Noc* si můžeme všimnout, že se verše postupně stále více odklání od pozornosti směřované k postavě mladého pána. Až se skoro výhradně věnují popisu ostatních charakterů společnosti a událostem večera. Preceptor popisuje jednotlivé pány i dámy, jejich talenty a vlastnosti. U žádné z postav ale nejde do větší hloubky.

Jednotlivé postavy, které Parini cíleně nazývá „eroi” („hrdinové “ nebo také „reci”) jsou popsány jako prázdné, mrtvé uvnitř. A nic už je nedokáže navrátit zpátky k životu. To je také jeden z možných důvodů oslabení Pariniho energetického a bojovného stylu v druhých dvou částech díla. Pro Pariniho už nebylo tak důležité vystupovat horlivě proti vznešené společnosti, protože konečně viděl, že ta se nevyhnutelně blíží ke svému úpadku.¹¹⁶

Obzor se rozšiřuje a Parini se teď staví proti celé šlechtické společnosti. Nepopisuje ji striktně skrze jednoho mladého šlechtice, ale odsuzuje jejich nečinnost celkově.¹¹⁷ Můžeme to sledovat hlavně v druhé polovině básně, která se věnuje popisu společnosti, jednotlivých postav a jejich vlastností, přičemž se vytrácí prostor pro preceptorovy komentáře. Tím se také v této části vytrácí ironický tón, který doprovázel dílo v předchozích částech. Přesto je ale kritika vznešené společnosti čitelná ve větším celku.¹¹⁸

Popisem těchto událostí a osobností večerní společnosti se na konci poslední části *Dne*, pomyslně uzavírá narativní kruh a celý obraz dne mladého šlechtice zapadá do sebe. Sledujeme mladého pána v situaci, která byla preceptorem už dávno anticipována, když se hned v prvních verších *Ráno* retrospektivně vracel k předchozí noci šlechtice, kterou probděl v herně se svou dámou.

V širším vnímání vidíme, že poslední dvě části *Dne* (*Večer* a *Noc*) už nejsou tak nabitě ostrou kritikou proti společnosti a je to pochopitelné vzhledem k tomu, že vznikly mnohem později než *Ráno* a *Poledne*. Nejenže Parini dozrál, ale změnila se také doba a okolnosti. Nemá už takový zápal pro jednoznačný protispolečenský postoj. Rozčílení proti šlechtické společnosti, které se v něm zrodilo během služby v domě Serbelloni, opadlo a Parini

¹¹⁵ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 127

¹¹⁶ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op. cit., s. 227

¹¹⁷ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 128

¹¹⁸ DULE, Griseldo. *The Night the Epic Poem Died. Ends of Poetry in Giuseppe Parini's La Notte*. Op. cit., s. 26-27

najednou viděl vícestrannost společenské problematiky, které si dvacet let před tím nevěšimal.¹¹⁹

Den je dílem, které využívá Pariniho životních zkušenosti k popisu historických skutečností. Styl, kterým Parini přistupuje ke svému morálnímu sdělení, není prvoplánový, používá složitější způsob. A to ironickou oslavu všeho, co ho morálně na společnosti tíží. Ve skutečnosti dává postavě šlechtice rady úplně jiného charakteru, snaží se ho poučit o pracovitosti, rovnosti společnosti, úctě a lásce k přírodě.¹²⁰

4.2. Postava šlechtice v díle *Il Giorno*

Postava mladého šlechtice (v org. *il Giovine Signore*) je ústředním hrdinou díla *Den*, skrze něhož je představován svět šlechtických vrstev 18. století, jakožto hlavní motiv celého díla. Postava reprezentuje obraz doby, ve které Parini žil a stává se médiem pro kritiku společenské situace, která byla pro Pariniho velmi důležitá. Vyobrazení mladého šlechtice zároveň není pouhým popisem jednoho charakteru, je na něj kladen mnohem větší nárok, a to stát v díle jako obraz celé šlechtické společnosti.

V díle sledujeme mladého pána a průběh celého jeho dne, skrze popis a komentáře jeho preceptora. Preceptor nikdy přímo neinteraguje s ostatními postavami, má striktně pozorovací funkci. Doprovází mladého šlechtice při všech jeho aktivitách od rána, přes poledne, večer až do noci, přičemž zastává hlas autora a v ironickém duchu tak oživuje jeho názory, postoje a vize.

Postava šlechtice nemá jméno a její charakter není hlouběji definovaný, žije bez vlastního vnitřního světa. Pro Pariniho to u této postavy nebylo podstatné, kladl větší důraz na to co je vidět zvenjšku, čím se šlechtic obklopuje a jak se chová. Upozorňuje na jeho drahé předměty ze zlata a jiných materiálů, prsteny, kterými si zdobí ruce „*e cupide ad ornar tue bianche dita*” (s. 49) („*Tvé bílé prsty nechať touží zdobit prsteny:...*” (s. 57)) nebo sametové oblečení „*(...) e tue oriose braccia / legghi in manica angusta a cui vermiglio*” (s. 54) („*ladné paže svěř úzkým rukavicím, / jimž okraj zdobí blankytný nebo purpurový samet*” (s. 60)).

Jeho motivací přitom není ukázat, jak krásný je svět mladého pána nebo poukázat na to, že by šlechtici jeho bohatý materiální svět přinášel hodnotu umocňující jeho krásu

¹¹⁹ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 81-82

¹²⁰ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op. cit., s. 186-187

a mužnost. Naopak, upozorňuje na jeho povrchnost a zbytečnost obklopování se pozlátkem. Mladý pán se tu stává spíše opakem muže, žije proti životu s přírodou, místo v souladu s ní. Na konci básně *Ráno* tuto myšlenku Parini vkládá do alegorického porovnání minulých generací mužů, kteří byli schopni za sebe bojovat. Jejich vnuky, mladé šlechtice dnešní doby, naopak popisuje jako dětinské rozhazovače majetku, nabytého po předchozích generacích.¹²¹

*„E voi dell'altro secolo feroci
ed ispid'avi, i vostri almi nipoti
venite oggi a mirar. Co' sanguinosi
pugnali a lato le campestri rócche
voi godeste abitar, truci all'aspetto,
e per gran baffi rigidi la guancia
(...)
ma i vostri almi nipoti oggi si stanno
ad agitar fra le tranquille dita
dell'orologio i ciondoli vezzosi:
ed opra è lor se all'innocenza antica
torna pur anco, e bamboleggia il mondo.” (s. 55)*

*„Vy rozježení předci z dávných věků,
pak spějte sem své velké vnuky shlédnout!
Vy bydleli jste rádi v skalních hnízdech –
po boku každý zkrvavenou dýku –,
vy tvář jste měli vzdornou s velkým knírem,
(...)
Však vaši vnuci vznešení dnes klidně
hrají si s rozličnými hračkami,
jež vyšly z umné dílny zlatníkovy,
a je to jejich dílo, že svět spěje
k pradávne nevinnosti – dětinstěje.” (s. 61-62)*

¹²¹ ANTONIELLI, Sergio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 167

Pariniho postava šlechtice jako by nebyla ani živá, nevíme zda vůbec cítí nějaké emoce, jestli miluje nebo ne, a jak vnímá své okolí. Je jakousi prázdnou osobou, jeho zobrazení je spíše mechanické než psychologicky propracované. Prázdný charakter šlechtice je provázaný s prázdností okolního světa a tuto prázdnost popisuje i Pariniho literární styl. Jeho jazyk je odtažitý a nedotýká se přímo toho co popisuje.¹²²

Charakteristika takové postavy, se stává poměrně problematickou. U postavy šlechtice nenalezneme konkrétní charakterové rysy, musíme ji vnímat jako prostředek k definování chování celé společnosti. Autor tyto zvyklosti a vystupování typické pro šlechtickou společnost popisuje skrze celé dílo. V první části díla popisuje etiku chování a vzezření šlechtice. Preceptor upozorňuje na banální detaily, jako je úprava vlasů „(...) *Pon mano poscia / al pettin liscio, e coll' ottuso dente / lieve solca i capegli: indi il turba / col pettine e scompiglia: ordin leggiadro / abbiano alfin da la tua mente industrie.*” (s. 30) („*Do ruky pak vezmi / s tupými zuby hřeben – a pak Pánu / vlas brázdi zlehka, čechrej ho a rozhaž / a pak ho ladně uprav do účesu / ježž vymyslel tvůj důmyslný mozek*” (s. 41-42)). Nebo poukazuje na způsob oblékání mezi vyšší vrstvou „(...) *Non sol dia leggi / a la materia la stagion diverse: / ma sien qual si conviene al giorno e all'ora*” (s. 43) („(...) *Leč látku šatů / nechť neurčuje pouze roční doba. / Šat odpovídat má i dnu i chvíli. (...)*” (s. 52-53)). Preceptor naráží i na správné chování šlechtice při zapálených debatách společnosti.

„(...) *Il campo e questo
ove splendor piu dei: nulla scienza,
sia quant'esser si vuole, arcana e grande,
ti spaventi giammi. Se cosa udisti,
o leggesti al mattino onde tu possa
gloria sperar: qual cacciator che segue
circuendola fera e sí la guida
(...)
Tal tu il sermone altrui volgi sagace
finché la cada ove spiegar ti giovi
il tuo novo tesor. Se nova forma*

¹²² FERRUCCI, Franco. Per Una Nuova Lettura Di Un Classico Del Settecento: Giuseppe Parini. Italica [online]. 1968, 45(4), 462–77 [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/478248>, s. 472

*dal parlare apprendesti, allor ti piaccia
materia espor che, favellando, ammetta
la nova gemma: (...)” (s. 96)*

*„Tady máš zcela otevřené pole
a necht' tě neodradí žádná věda,
i kdyby byla sebetajemnější!
Jestliže četls ráno cos či slyšel,
na čem si můžeš vydobýti slávu,
počínej si jako lovec, jenž štve šelmu:
(...)*

*Tak i ty druhých řeč vždy chytře obrať
a stoč ji tam, kde ukázat bys mohl
svůj nový zisk a poklad. Kdybys zítra
nějakou novou slovní hříčku poznal,
použij té perly pro své vyprávění.” (s. 98-99)*

Parini ukazuje nevědomost společnosti na příkladu, kdy společnost akceptuje slepé opakování toho, co si šlechtic bez hlubšího poznání ráno přečetl nebo slyšel. Všechny tyto prvky skládají portrét postavy jakožto ultimátního příkladu šlechtice. To, co dělá, musí být obecné a zároveň typické. Postava šlechtice musí při všem, co dělá zároveň obsáhnout všechny postavy vyšší společnosti.¹²³

O způsobu elitní mluvy se preceptor zmiňuje ještě v první části díla, když se na moment obrací ke sluhovi, který mladému pánovi upravuje vlasy.

*„Ché il tuo Signor vedresti ergers' in piedi:
e versando per gli occhi ira e dispetto,
mille strazj imprecarti: e scender fino
ad usurpar le infami voci al vulgo” (s. 31)*

*“To bys pak pak viděl, jak Pán vyskakuje,
jak v očích hněv má, pohrdání,*

¹²³ ANTONIELLI, Sergio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 165

*tisícem kleteb jak ti spílá, laje,
jak sestoupil až k nízké řeči davu,” (s. 42-43)*

Jedním z témat, které bylo pro Pariniho důležité a zpracoval ho v díle *Den*, jsou také rozdíly ve společnosti. Dělení mluvy na *voci vulgo* („nízká řeč“) a jazyk šlechticů je dalším prvkem zapadajícím do tohoto Pariniho obrazu prohlubující se propasti mezi společenskými vrstvami. Místo toho, aby Parini šlechtice integroval do společnosti a jeho prostředí, postavu od celého okolního světa odděluje. Mladý pán je vyobrazen jako izolovaný, bez kontaktu s realitou. Poukazuje na to i narážka na jeho naivitu, když k němu přijde kupčik a mladý šlechtic mu slepě důvěřuje. Tímto důsledným oddělováním šlechtice od zbytku společnosti, Parini staví skrz celé dílo mezi vrstvami společnosti pomyslnou zeď.

*„Tu a lui credi ogni detto: e chi vuoi, che osi
unqua mentire ad un tuo pari in faccia?
Ei fia che venda, se a te piace, o cambj
mille fregi e giojelli a cui la moda
di viver concedette un giorno intero
tra le folte d'inezie illustri tasche.” (s. 37)*

*„Ty na slovo mu věříš. Což by někdo
měl smělost lháti lidem rovným tobě?
On prodá ti anebo – chceš-li – smění
natisíc hloupostí a různých cetek,
jimž celý den žít dala paní Móda” (s. 47)*

Je to Pariniho smysl pro naturalismus a jeho morální zásady, ze kterých vychází, když si pečlivě vybírá prvky, na kterých prezentuje soudobou společnost a její faleš. Přitom vždy postupuje tak, aby se dostal k co nejčistší pravdě.¹²⁴

Šlechtice už na začátku celého díla staví do středu pozornosti, když je hned po probuzení obletován sluhy, kteří jsou připraveni udělat vše pro jeho pohodlí. Okolí mladého šlechtice má za úkol mu nadbíhat a plnit všechna jeho přání, což šlechtice udržuje v pomyslné zlaté kleci.

¹²⁴ Ibidem, s. 173

*„Giá i valetti gentili udir lo squillo,
del vicino metal cui da lontano
scosse tua man col propagato moto;
e accoser pronti a splancar gli opposti
schermi a la luce, e rigidi osservaro
che con tua pena non osasse Febo
entrar diretto a saettarti i lumi.” (s. 10-11)*

*„Však z dálky zaslechlo už hejno sluhů
zvuk zvonku, jímž tvá ruka zatřepala,
a způsobně a hbitě seběhli se.
Hned kvačí otevřítí okenice,
jež světlu bránily; však přitom dbají,
by slunce neodvážilo se svítit
k tvé nelibosti přímo do tvé tváře.” (s. 25)*

První část díla (*Ráno*) se verši o nadřazenosti šlechtice nad obyčejným lidem také uzavírá: *„Aprirti, o vulgo, / e cedi il passo al trono ove s'asside / il mio Signore: ahi te meschin s'ei perde / un sol per te de' preziosi istanti!”* (s. 56) (*“Ó rozestup se rychle, sprostý dave, / rozestup se a dělej cestu k trůnu / na němž se usadí můj pán – a běda / ztratí-li tvou vinou jenom chvíli!”* (s. 63))

Šlechtic není konfrontován s nižšími vrstvami společnosti, je od vnějšího světa oddělen, pohybuje se pouze v prostředí paláců, v kočárech anebo jiných místech, které slouží pro setkávání výhradně šlechtické vrstvy. Jeho jediným kontaktem s *vulgo* (obyčejným lidem) je skrze jeho poddané, ten mu ale nepřináší žádný realistický vhled do vnějšího světa.

Preceptor toto téma zmiňuje na více místech a naráží na absolutnost šlechticovi osoby, popisuje ho jako by sám sebe viděl ve středu světa, jako toho, koho nedožene ani čas, jako by i fyziologie jeho šlechtického těla byla rozdílná od těla běžných smrtelníků.

*„(...) A voi, divina schiatta,
vie piú che a noi mortali il ciel concessa
domabile midollo entro cerebro,
sí che breve lavor basta a stamparvi*

novelle idee. (...)” (s. 17)

*„Vám, božský rode, zřejmě nebe přálo
víc než nám obyčejným smrtelníkům.
Máte as přístupnější šedou kůru,
takže vám nedá příliš mnoho práce
myšlenky nové do ní vtisknout.” (s. 29)*

Parini tím prohlubuje rozdíly mezi šlechtou a lidem, ukazuje mladého pána v situacích, které ironicky popisují jeho autoritativní nadřazenost i v naprosto neoprávněných momentech. Poukazuje na to, že slovo šlechtice platí jako svaté. Například v první části básně *Ráno*, šlechtic komentuje malířovo dílo, a ačkoliv umění nerozumí, jeho slovo má větší váhu než slovo mistra.¹²⁵ Toto nadřazení šlechtice nad ostatními nešlechtické krve, si nemusíme domýšlet, protože je preceptorem přímo zmíněno v dalších verších první části *Dne*.

*„(...) E chi del senso
comun sí privo fia che opporsi unquanco
osi al sentenziar de la tua Lente?” (s.47)*

*„Copak je někdo na hlavu tak padlý,
že troufl by si odporovat tomu,
co monokl tvůj neomylný soudí?” (s. 56)*

Šlechticovo výsostné postavení se pak ještě ukazuje v části *Noc*, kde jej preceptor dovádí do krajnosti. Popisuje šlechtice, jako by byl nedotknutelný i životními cykly, jako je stáří.

*„(...) Egual ventura
t'è serbata, o Signor, se ardirà mai,
ch'io non credo però, l'alato veglio
smovere alcun de' preziosi avorj*

¹²⁵ Cf. PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Op. cit., s. 38-40

*onor de' risi tuoi, sì che le labbra
si ripieghino a dentro e il gentil mento
oltre i confin de la bellezza ecceda.” (s. 166)*

*“Takový osud čeká také tebe,
ó Pane – jestliže se opováží –,
v což ovšem nevěřím – ten stařec s křídly
vzít ti pár drahocenných bílých zubů,
tu pýchu tvého smíchu – až se scvrknou
tvá ústa, až tvá ušlechtilá brada
překročí jednu meze lidské krásy.” (s. 165)*

Dalo by se uvažovat také o tom, jestli dílo vůbec má hlavního hrdinu. Ona postava, která se tváří být protagonistou, mohla možná raději zastávat antagonistu celého příběhu, s jeho leností, nadřazeností, sebevědomím, zahálkou a všemi dalšími negativními vlastnostmi. Místo toho je tu vyobrazen naoko jako postava kladná, a to vede k tomu, že se nakonec stává nijakým. Některé z ostatních postav příběhu, by mohly být více postavami než on sám. Šlechtic nikdy nemluví, nečiní, je pouze vkládán do jednotlivých situací, kde bezvládně čeká, až ho děj opět posune dál.¹²⁶

Samotná postava šlechtice je kontrastem (které Parini rád v díle využívá) k autorově vnitřnímu morálnímu světu. Pochopit ho ale můžeme pouze díky velmi důležité roli preceptora. Ten je naprostým opakem šlechtice, protože zastává právě autorovo morální nastavení. Preceptor je tím, jehož pohled se snaží vycházet z absolutní a čisté pravdy, bez něj bychom si asi ani neuvědomili prázdnotu a povrchnost šlechticovy postavy. Šlechtic tak nakonec není literární postavou, ale spíše pohledem na realitu.¹²⁷

Parini do díla *Den* skrze preceptora vkládá své morální zásady a vynáší tak na povrch problémy, které vidí ve společnosti. Pravdu a nejzdravější způsob života vidí Parini v přírodě a v životě ve spojení s ní. Je pro něj symbolem čistoty a v díle na ni často odkazuje. Jako kontrast k tomuto přirozenému životu staví život ve městech a s ním spojený život šlechticů. Tématem, které pro Pariniho reprezentovalo tento opak

¹²⁶ ANTONIELLI, Sergio. *Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 163-164

¹²⁷ PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Op. Cit., s. 103

přirozenosti, byl i fenomén *cicisbea*. A právě proto postava, kterou v díle sledujeme, zastává tuto společenskou pozici.

*„Pèra dunque chi a te nozze consiglia,
ma non pero senza compagna andrai
che fia giovane dama, e d'altrui sposa:
poichè s' vuole inviolabil rito
del Bel mondo ove tu se' cittadino.”* (s. 21)

*„At' zhyne každý, kdo ti radí sňatek!
Leč bez družky se zase neobejdeš...
At' je jí tedy jiného choť mladá –
tak přece chce to neporušitelný
řád velké společnosti, k níž ty patříš.”* (s. 32)

Tento společenský fenomén, objevující se i v manželských smlouvách byl pro Pariniho naprostým opakem zdravého manželství, rodiny a morálních zásad. A stává se proto jedním z hlavních témat díla.¹²⁸ *Cicisbeismus* vidí jako zvyklost, vycházející z tehdejší společnosti. Manželství je pro mladého šlechtice něčím, o čem nechce slyšet, symbolizuje pro něj ztrátu svobody. Zdá se jako by Parini tento fenomén viděl ve všech vztazích vyšší společnosti, když ho v *Poledni* představuje jako řetězec spleťtých vztahů navazujících na sebe.

*„(...) o s'a un marito alcuna
d'anima generosa orma rimane,
ad altra mensa il pié rivolga: e d'altra
dama al fianco s' assida il cui marito
pranzi altrove lontan d'un altra a lato
ch'abbia lungi lo sposo: e così nuove
anella intrecci a la catena immensa
onde, alternando, Amor l'anime annoda.”* (s. 61)

¹²⁸ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op. cit., s. 148

„Jestliže v něm však kousíček cti zůstal,
ať odebere se jíst jinam,
ať usadí se po bok jiné Dámy,
jejíž choť pozván byl dnes usednouti
po boku jiné, jež má chotě z domu.
Tak spleť ty všechny články v mocný řetěz,
jímž Amor na přeskáčku poutá duše” (s. 69)

O fenoménu *cicisbeů* se můžeme převážně dozvědět jen z dalších literárních děl. Nevyhnutelně při tom však nastává otázka realističnosti jejich zpracování. Jedním z dalších autorů, který toto téma rád vkládal do svých děl, byl Carlo Goldoni.¹²⁹ A je jedním z těch, kteří se svým pohledem blíží i neliterárním svědectvím (která zatím nejsou jednoduše přístupná). Carlo Goldoni viděl v italské společnosti dva druhy manželství. Rozdíl mezi nimi leží v přístupu manželů k zmíněnému společenskému fenoménu. Byli jedni, kteří žárlili a druzí, kteří byli s *cicisbei* přátelé.¹³⁰

V této vizi se možná s Parinim shodovali. Zpracování manželova postoje v díle *Den* je poněkud nejasné a daly by se z něj vyčíst právě tyto dva výše zmíněné pohledy, které však Parini vložil do jedné osoby. Ze začátku je postava manžela nezaujatá vůči vztahu mladého šlechtice se svou manželkou a pouze jim klidně přihlíží. Dokonce i víme, že je manžel za návštěvu *cicisbea* rád, jak už jsme zmínili v podkapitole 4.1.2. Il Mezzogiorno. Tento klidný postoj se však během jedné části díla promění a ke konci *Poledne* se manžel stává žárlivým a kontroluje každý pohyb *cicisbea* a jeho dámy, aby měl pod kontrolou, že nedochází k prohloubení jejich vztahu.

„Poiché il rozzo marito ad Argo eguale
vigilava mai sempre: e quasi biscia
ora piegando, or allungando il collo,
ad ogni verbo con gli orecchi acuti
era presente (...)” (s. 109)

¹²⁹ Například v dílech *Il cavaliere e la dama* (vl. přek. *Rytíř a dáma*), *L'uomo prudente* (vl. překl. *Rozvážný muž*), *La dama prudente* (vl. přek. *Rozvážná dáma*)

¹³⁰ FINDLEN, Paula. *Italy's Eighteenth Century: Gender and Culture in the Age of the Grand Tour* [online]. Stanford University Press, 2009 [cit. 2023-12-05]. ISBN 9780804759045. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1519300&lang=cs&site=ehost-ivle>, s. 50-52

„(...) *protože hrubec manžel jako Argus
bdí. Hlídá manželku svou neustále,
jak had se krčí – tu krk natahuje
a každé slovo bystrým uchem lapá.*” (s. 108)

Koncept básně nastavený v prvních dvou částech díla *Den*, se v druhé polovině díla proměňuje. Tam kde by dříve preceptor zasahoval svým ironickým komentářem, už pouze popisuje dění. Zároveň se jeho pozornost přestává držet pouze šlechticovy postavy.

V části *Večer* a dále v druhé polovině díla, už nenajdeme tíživou kritiku společnosti a její srovnání s běžným lidem, pro který měl Parini hluboký soucit. Preceptor se zaměřuje mnohem více na pána, jeho dámu a jejich sebestřednost představenou na jejich přátelství k jiným dámám a pánům.¹³¹

Rozšiřující se pozornost preceptora nezůstává pouze u mladého pána a dámy. V poslední části díla *Noc* se přesouvá i na další postavy, které se objevují na scéně večerního, společenského setkání a spolu s pichlavými komentáři preceptora směrem ke šlechticovi, upadá i celková kritika společenské elity.

Struktura básně, na kterou jsme byli doteď zvyklí, se proměňuje a postava mladého šlechtice na nějakou dobu úplně vypadává z obrazu. Parini v začátcích tvorby tohoto díla zvolil poměrně složitou stylistickou strukturu, kterou se rozhodl prezentovat vybrané téma, a tak není překvapující, že se ke konci poslední části díla, vyčerpaný, dostal do krize.¹³²

Ironické poznámky preceptora ubývají současně s tím, jak upadá Pariniho zápal pro ironizaci společnosti. Postava šlechtice, jehož hlavní rolí bylo nechat na sobě prezentovat panoramatický obraz celé šlechtické společnosti, se tak stává skoro zbytečnou. Šlechtice nakonec v poslední části díla střídá celá řada postav, která tvoří reprezentativní vzorek elitní společnosti. Cílem tohoto Pariniho díla bylo, hlavně v jeho začátcích, upozornit na šlechtickou společnost v kritickém duchu. A aby tato „kritická esej” mohla mít vypovídající hodnotu, vycházel Parini z dobových skutečností tak, jak je viděl a považoval za pravdivé. Ačkoliv v průběhu tvorby jeho dílo začalo postrádat koncept, který si Parini na začátku stanovil, povedlo se mu i přes jeho nedokončení předat realistický obraz tehdejší společnosti.

¹³¹ SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Op. cit., s. 217

¹³² FERRUCCI, Franco. *Per Una Nuova Lettura Di Un Classico Del Settecento: Giuseppe Parini*. Op. cit., s. 473

5. Závěr

Giuseppe Parini byl nejen literárním autorem, ale také osobností, která se prostřednictvím svých děl zapojovala do politických a společenských otázek své doby. Ve svých dílech často reagoval na soudobé události a přidával se tak do společenských diskuzí na různá témata. Rovněž působil v politických funkcích a obecně se zapojoval do společenského dění. Jeho nejznámější (a bohužel nedokončené) dílo *Den* představuje jednu z těchto reakcí na společenskou hierarchii druhé poloviny 18. století.

Postava mladého šlechtice (*Il Giovine Signore*), jejíž analýzou se tato práce zabývala, je hlavním představitelem zmiňovaného Pariniho díla. A právě skrze tuto postavu je v díle zobrazován autorův kritický pohled na šlechtickou společnost.

Mladého pána nemůžeme chápat jako hluboce propracovaný charakter. Parini jeho postavu naopak vystavěl jako bohatého na venek, ale uvnitř prázdného. Jeho hlavním úkolem bylo reprezentovat šlechtickou společnost jako celek a svým chováním, které působí jako obecné a neosobní, se stal vzorovým příkladem všech osob tehdejší elitní společnosti. Mladý šlechtic je v díle vyobrazován jako sobecký, povrchní, zahálčivý a nadřazený nad obyčejnými lidmi, přesně tak, jak Parini šlechtickou společnost vnímal.

Pro správné pochopení mladého šlechtice je klíčová postava preceptora, který komentuje všechny šlechticovi aktivity. Zastává čistý a morální pohled na situace, ve kterých se šlechtic nachází. Bez preceptorova nadhledu by se nám nepodařilo chápat postavu šlechtice takovou, jaká doopravdy je, prázdná a povrchní. Tyto dvě postavy v díle stojí proti sobě jako dva póly – šlechtic reprezentující nezdravý život ve městech a preceptor zastávající přirozenost a život v souladu s přírodou.

Ač se v první polovině díla *Den* mohlo zdát, že postava šlechtice plnila klíčovou roli při reprezentaci podstaty šlechtické společnosti, v závěru díla je dobře vidět, že tomu tak úplně není. Postava šlechtice se ke konci díla stává nahraditelnou. Během celého díla funguje jako nástroj nebo loutka, skrze kterou v morálním pojetí nahlížíme na elitní společnost. Stejně tak ale mohou dobře fungovat jakékoliv jiné postavy šlechtické společnosti, na kterých autor ke konci díla znázorňuje obraz jich samých.

Den není jen literárním dílem, ale obrazem, ve kterém postava šlechtice hraje roli při představování elitní společnosti. Parinimu se v jeho díle nepochybně podařilo dobře zpracovat realistický pohled na soudobou společnost a předat tak v ironickém stylu vše, co ho na společnosti morálně tížilo.

6. Resumé

Tato práce se zabývá dílem *Den* Giuseppe Pariniho, konkrétně se soustředí na postavu mladého šlechtice, skrze kterou je v díle reprezentována šlechtická společnost.

Teoretická část práce se zaměřuje na popis historických souvislostí doby druhé poloviny 18. století, během které pomalu nastávaly osvícenské změny. Dále pro uvedení do souvislostí představuje sociální historii a soustředí se na chování společenských elit, které měly v Itálii důležitou roli v oblasti politiky, ale i společnosti. Tato kapitola je nezbytná pro pochopení Pariniho života a jeho díla, jež práce rovněž krátce popisuje. Tento historický a společenský kontext pokládá základ pro lepší pochopení Pariniho díla *Den*, které se zaměřuje na realistické vyobrazení společenských vztahů tehdejší doby. Největším tématem, které ironicky kritizuje, je právě šlechtická společenská vrstva. Konkrétně toto téma prezentuje skrze postavu šlechtice.

Analytická část práce se nejprve zabývá rozbořem jednotlivých částí díla (*Ráno, Poledne, Večer a Noc*), popisuje jejich tematický obsah a snaží se definovat různé společenské problémy, na které Parini v díle poukazoval. Druhá část se soustředí na analýzu postavy šlechtice, její interpretaci a roli v celém díle. Díky předcházející teoretické části můžeme dobře chápat realistické souvislosti, které Parini v díle skrze postavu šlechtice představuje.

7. Riassunto

Questa tesi si occupa dell'opera *Il Giorno* di Giuseppe Parini, concentrandosi specificamente sul personaggio del Giovin Signore, attraverso il quale viene rappresentata la società nobiliare nell'opera.

La parte teorica del lavoro si concentra sulla descrizione dei contesti storici della seconda metà del Settecento, periodo durante il quale si stavano gradualmente avvenendo cambiamenti illuministi. Successivamente, per fornire contesto, presenta la storia sociale e si concentra sul comportamento delle élite sociali, che avevano un ruolo significativo in Italia non solo in politica, ma anche nella società. Questo capitolo è essenziale per comprendere la vita e l'opera di Parini, brevemente descritte nel lavoro. Questo contesto storico e sociale costituisce la base per una migliore comprensione dell'opera *Il Giorno* di Parini, che si concentra sulla rappresentazione realistica delle relazioni sociali. Il tema

principale che critica ironicamente è proprio la classe sociale nobiliare. Questo tema viene presentato attraverso il personaggio del nobile.

La parte analitica del lavoro si occupa innanzitutto dell'analisi delle singole parti dell'opera (*Il Mattino, Il Mezzogiorno, Il Vespro e La Notte*). Descrive il loro contenuto tematico e cerca di definire vari problemi sociali evidenziati da Parini nell'opera. La seconda parte si concentra sull'analisi del personaggio del nobile, sulla sua interpretazione e sul suo ruolo nell'opera. Grazie alla precedente parte teorica, possiamo comprendere bene i contesti realistici che Parini presenta attraverso il personaggio del nobile.

9. Seznam použité literatury

ANTONIELLI, Sergio. *Giuseppe Parini*. Firenze: La nuova Italia, 1973.

BLACK, Christopher F. *Early modern Italy: a social history*. [online]. London: Routledge, 2001 [cit. 2023-12-05]. ISBN 1-134-61127-7. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.4324/9780203134795>.

BAERNSTEIN, P. Renée et al. *A Lady's Man: The Cicisbei, Private Morals, and National Identity in Italy. Gender and Sexualities in History*. The Journal of Modern History. [online]. 2017, 89(2), 459-460 [cit. 2023-11-13]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26548367>

CARDUCCI, Giosuè. *Studi su giuseppe parini. Il parini maggiore*. Bologna: Zanichelli, 1921.

CARPANETTO, Dino, Caroline HIGGITT a Giuseppe RICUPERATI. *Italy in the age of reason 1685-1789*. London: Longman, 1987. ISBN 0-582-49145-2.

DULE, Griseldo. *The Night the Epic Poem Died. Ends of Poetry in Giuseppe Parini's La Notte. Quaderni d'italianistica*. [online]. 2022, roč. 43, č. 1, s. 13-36. ISSN 0226-8043. Dostupné z: <https://doi.org/10.33137/q.i.v43i1.40176>. [cit. 2023-12-01].

FERRARI, Luigi. *DEL «CAFFÈ»: PERIODICO MILANESE DEL SECOLO XVIII. Annali della R. Scuola Normale Superiore di Pisa. Filosofia e Filologia*. [online]. 1900, 14, 1, 3-5, 7-122 [cit. 2023-11-13]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44115170>

FERRUCCI, Franco. *Per Una Nuova Lettura Di Un Classico Del Settecento: Giuseppe Parini*. Italica. [online]. 1968, 45(4), 462–77 [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/478248>

FINDLEN, Paula. *Italy's Eighteenth Century: Gender and Culture in the Age of the Grand Tour*. [online]. Stanford University Press, 2009 [cit. 2023-12-05]. ISBN 9780804759045. Dostupné z:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1519300&lang=cs&site=ehost-ivle>

LUKOWSKI, Jerzy. *The European nobility in the eighteenth century*. New York: Palgrave Macmillan, 2003. ISBN 0-333-65209-6

MIELI, Paolo. *Il settecento : Goldoni, Parini, Alfieri*. Milano: Corriere della sera, 2005.

MONTANELLI, Indro a Roberto GERVASO. *L'Italia del Settecento - 1700-1789*. Rizzoli, 1970.

PARINI, Giuseppe. *Il Giorno*. Torino: Unione tipografico editrice torinese, 1922.

PARINI, Giuseppe. *Den*. Přel. Radovan Krátký. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

PARINI, Giuseppe a NICOLETTI, Giuseppe. *Il giorno. Le odi*. Nuove edizioni - Classici italiani. Milano: BUR Rizzoli, 2011. ISBN 978-88-17-04625-1.

PETRINI, Domenico. *La poesia e l'arte di Giuseppe Parini*. Bari: Laterza, 1930.

PIROMALLI, Antonio. *Giuseppe Parini*. Firenze: La nuova Italia, 1966.

PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie. Dějiny států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-152-2.

TOFFANIN, Giuseppe a SBORSELLI, Gaetano. *La Letteratura italiana*. 2. riv. ed. Napoli: Francesco Perrella, 1935.

REINA, Francesco et al. *Vita di Giuseppe Parini*. Milano: LED, 2013. ISBN 9788879166195.

SAVOCA, Giuseppe. *Parini e la poesia arcadica*. Roma: Bari: Laterza, 1986. ISBN 88-420-0676-9.

ŠEBELOVÁ, Zuzana. *Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie : (V.-XIX. století)*. Online. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7073-8. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131727>. [cit. 2023-12-10].